

עיטורי ירושלים

ישיבת 'עטרת ירושלים'

סיון תשע"ג | גליון מספר 81

תוכן

- 3 קורות רבנו הרב צבי יהודה הכהן קוק זצ"ל | הרב שלמה אבינר
 שו"תים על הרבנות הראשית לישראל | הרב שלמה אבינר
 מי ראוי להיות רב ראשי | הרב שלמה אבינר
 הרבנות הראשית לישראל ומצות לימוד תורה | הרב שמחה הכהן קוק
 אחריותו ותפקידו של רב בישראל | הרב מרדכי שטרנברג
 תפקיד הרבנות הראשית | הרב דוד חי הכהן

בחול המועד פסח נערך בישיבת עטרת ירושלים כינוס בנושא **'הרבנות הראשית-לאן?'** הכנס נועד לברר את מעמדה ותפקידה של הרבנות הראשית לישראל, כנשמתה של המדינה. בחוברת שלפנינו שיכתוב ועריכה של חלק מהשיעורים שניתנו בכנס זה. מוסרי השיעורים לא עברו על הדברים, ומלוא האחריות על המערכת בלבד.

המערכת:

ישיבת עטרת ירושלים

הגיא 51, ירושלים העתיקה, ת"ד 1076 ירושלים 91009

טל' 02-6284101, פקס' 02-6261528

כתובתנו באינטרנט: www.ateret.org.il

קורות רבנו

קצות דרכיו בקודש של רבנו הרב צבי יהודה הכהן קוק זצ"ל

הרב שלמה אבינר

על הרבנות הראשית לישראל

בל"ג בעומר תשי"ח התקיימה חנוכת הבית של היכל שלמה. לעומת החוגים שהתנגדו לעצם הבניין, רבנו הלך בשמחה לאירוע זה, כובד בקביעת מזוזה ובירך שהחיינו. הוא לחש לאחד מתלמידיו, תלמיד חכם שעמד לצידו, שלבש בגד חדש באותו יום למטרה זו – למען דעת שאין לחקות כל גדול בישראל במעשיו בלי הבחנה.

רבינו קיבל בהכנעה את פסק הרבנות הראשית שלא לומר הלל בברכה ביום העצמאות ואף הצדיק אותו. בתגובה למי שכתב: "ברצוננו לקבוע הלכה וסידור תפילה ליום העצמאות", אמר רבינו בתוקף: "ישתקעו הדברים ולא ייאמרו. אתם קובעים הלכות? מאימתי נקבע שאתם קובעים הלכות? הרבנות המורה הוראה בישראל על-פי התורה היא הקובעת הלכות בישראל!" רבנו ידע עד כמה חשוב שפסיקת ההלכה לישראל תבוא דרך מקור אחד.

בהקדמה של סידור אחד בנוסח ספרד שיצא לאור בשנים האחרונות, כתוב שכאשר יש נוסחאות שונות הוכרע על-פי נוסח חב"ד. העיר על זה רבנו שבעניין כלל ישראלי כזה, היו צריכים לשאול את הרבנות הראשית.

רבנו לא השתתף בברכת כוהנים המונית על-יד הכותל וגם הביע קצת הסתייגות, כי דברים שבקדושה כלל-ישראלית, מתאים, טוב ויפה שיהיו מטעם הרבנות הראשית לישראל, בידיעתה ובהסכמתה. הוא הוסיף שעם כל חרדת הקודש כלפי בעל הרוקח שכתב שיש בכך סגולה גדולה של שמירה מסכנות, גם הוא יודה שחז"ל קודמים לו. חז"ל נתנו לנו סגולה אחרת, על יסוד הפסוק "חבור עצבים אפרים הנח לו", שאהבה, אחווה, שלום והתחברות הם שמירה ממידת הדין והשטן.

שו"תים על הרבנות הראשית לישראל

הרב שלמה אבינר

בחירת רב ראשי

ש: האם המפלגות הדתית הן המחליטות מי יכהן בתפקיד הרב הראשי לישראל?

ת: כדברי מרן הרב קוק לגבי בצלאל בעין איה ברכות חלק ב (פרק ט אות כח) ישנן שלוש אמות מידה: א. קדוש (ר' אברהם שפירא סיפר, שאחרי פטירת מרן הרב קוק היו שני מועמדים לתפקיד הרב הראשי, הרב יצחק אייזיק הרצוג והרב חרל"פ. הרב הרצוג היה ודאי קדוש וטהור אבל הרב חרל"פ היה קדוש עליון, והרב שפירא הביע צער שהרב חרל"פ לא נבחר - רשם מ"צ). ב. תלמיד חכם גדול. בשני פרמטרים אלה מכריעים תלמידי חכמים. ג. מוצא קשר לעם. זאת קובעת המפלגה. ומסביר מרן הרב קוק שזה חייב להיות לפי הסדר הנ"ל.

כיבוד הרב הראשי

שאלה: האם צריך לכבד את הרב הראשי שנבחר, למרות שאינו מגדולי הרבנים?

תשובה: בוודאי. איזו שאלה!?

הסבר: צריך לכבד כל תלמיד חכם, וקל וחומר שצריך לכבד את הרב הראשי. מסופר בגמרא במסכת ראש השנה (כה, א), שהייתה מחלוקת בין רבן גמליאל לרבי יהושע לגבי מתי חל ראש השנה. אמר לו רבן גמליאל: "גוזרני עליך שתבוא אצלי במקלך ובמעוטיך ביום הכיפורים שחל להיות בחשבוןך". הלך רבי יהושע אצל רבי דוסא בן הורכנס ושאל אותו אם הוא צריך לשמוע לגזירת רבן גמליאל. אמר לו רבי דוסא: רבן גמליאל הוא הרב הראשי ואם אתה מפקפק במעמדו, אתה צריך לפקפק בכל בית דין שהיה מאז משה רבנו. אם אתה אומר: "הימים הראשנים היו טובים מאלה", אתה לא צודק, רק שכחת. "לא מחכמה שאלת על זה" (קהלת ז,

יחסו של רבנו אל הרבנות הראשית ובראשה אל הרבנים הראשיים היה מלא כבוד. בקשר לכבודם של מרנן הרבנים הראשיים לישראל, אמר: "עלינו להשתדל יותר מכל להרבנות כבודה של תורה..." יחסו אליהם לא היה כאל רבנים מהשורה אלא כגדולי הדור.

כאשר תלמיד סיפר לרבנו שאחד מגדולי הדור דיבר נגד הציונות, שאלו רבנו מי הוא גדול הדור הזה. כאשר השיבו התלמיד, צחק ואמר: "התחלתי לדאוג שזהו באמת אחד מגדולי הדור". אחר-כך אמר בחומרה נוראה: "הרבנים הראשיים לישראל הם גדולי הדור!"

רבנו נשאל: "כיצד מגדירים גדול דור, ומי נחשב לגדול הדור בזמנינו?"

השיב רבנו: "גדול הדור, המברר וקובע הלכות הליכות התורה לדור ולדורות. הרבנות הראשית נקבעה ונבחרה על-ידי כל הרבנים המשמשים בקודש בארץ-ישראל. בעלי מחלוקת אינם באים בחשבון, דינם פסוק וקבוע בספר אבן שלמה על-פי הגר"א ז"ל פרק י"א" (גדול שימושה מהדורה א' עמ' 68).

כאשר טוען רבני הגיז בג"ץ נגד הרבנות הראשית, רבנו זימנו אליו, גער בו בפני התלמידים ואמר לו: "איך אתה מעז להגיש בג"ץ נגד הרבנות הראשית לישראל, הלא תיכלם לפגוע ברבנות הראשית?"

רבנו הקפיד לא לשתות יין שחתום עליו הכשר של בד"ץ, למען חזק את מעמד הרבנות, וביקש רק כרמל מזרחי באופן עקרוני. פעם הגיש תלמיד לרבנו בקבוק יין עם הכשר הבד"צ. הסתכל רבנו ושאל בתמיהה: "מה זה? איפה ההכשר?" הוא סירב לשתות עד שהביאו לו בקבוק אחר עם הכשר מהרבנות.

לעניין סוג ההכשר, רבנו לא היה חוקר יותר מדי. לפעמים כאשר הגישו לו מוצר מזון שאינו מוכר כל-כך, היה נוהג לשאול: "האם יש על זה הכשר מרב?" כשהיה נענה בחיוב שרב פלוני מיישוב פלוני הכשיר זאת, היה משתהה מעט וקובע שאם יש הכשר של פלוני מיישוב פלוני, שהוא רב בישראל, אז זה בסדר והיה אוכל. וכן כאשר היו נותנים לרבנו כרוב, היה אוכלו; ומעולם לא התעניין אם הבשר המוגש "חלק".

הראשית היא הגרעין ממנו יצמח הסנהדרין. כל אחד מבין שכעת הרבנות היא לא סנהדרין, ושהיא אפילו לא השתל של סנהדרין. היא רק גרעין. אבל הגרעין הזה יקר. וכי אתה חושב שיצמח הסנהדרין פתאום, יש מאין? הסנהדרין צריכה להופיע לאט-לאט.

אותו דבר מדינת ישראל. בוודאי שכעת יש לנו רשימה של קושיות על המדינה, אבל מה החלופה? שלטון של בריטים? שלטון של טורקים או ערבים?! צריך להבין שהמדינה נבנית לאט. הרבנות נבנית לאט. הישיבות נבנות לאט. הכל נבנה לאט. אם נדרוש שהכל יהיה שלם מהרגע הראשון, לא יהיה שום דבר. צריך גם להבין שיש עליות וירידות. אמנם בהתחלה היה רב ראשי גדול – מרן הרב קוק – ואחרי מרן הרב קוק הכול היו קטנים ממנו, כנראה שגם בהמשך הרבנים היו קטנים ממרן הרב קוק. הכלל הוא שצריך לשים לב לתהליך, לא לדחות דבר גדול רק בגלל קושי זמני.

פסק של הג"ר שלמה גורן

שאלה:

איך מתייחס הרב לטענות שהפסק של הג"ר גורן בעניין "האח והאחות" לא היה כדין?

תשובה:

שקר וכזב. תשובתו התפרסמה ואפשר לעיין בה.

[אחרי פסק "האח והאחות" של הרב הראשי לישראל הג"ר גורן, נכתבו נגדו מודעות ביזוי רבות עם השמצות נוראות. ביקש רבנו הרב צבי יהודה שיביאו לו את התשובה ההלכתית. הוא עיין בה ושלח אותה לג"ר אברהם שפירא עם שאלה, לא האם מסכים איתה או לא אלא אם היא בנויה היטב כתשובה הלכתית רצינית. כאשר השיב לו שכן, פרסם רבנו: "תקצנה ידי עושי רשע". שאלוהו: "הלא בין החותמים יש כמה רבנים גאונים". השיב: "יש חילוקים". כלומר אין סגנונות הביזוי שווים (קורות רבנו עיטורי ירושלים גליון 20).

ועוד מסופר שכאשר ארבעה תלמידי חכמים גדולים פרסמו גילוי דעת נגד הרב הראשי דאז הג"ר שלמה גורן זצ"ל, הפוסל אותו ואת פסקיו, זעק רבנו הרב צבי

י. הרי כתוב: "ובאת אל השפט אשר יהיה בימים ההם" (דברים יז, ט) – וכי לאיזה שופט ילך? אלא שלא יהיה לך אלא השופט שבימך, אל תאמר: "פעם היו שופטים טובים". ואכן, רבי יהושע קיבל את דבריו, וביום שלפי חישובו היה אמור להיות יום כיפור, לקח את מקלו וכספו בידי והלך ליבנה לרבן גמליאל. כשראה אותו רבן גמליאל קם מכיסאו ונשקו על ראשו, אמר לו: "בוא בשלום רבי ותלמידי! רבי - בחכמה, ותלמידי - שקבלת את דברי. אשרי הדור שהגדולים נשמעים לקטנים, קל וחומר קטנים לגדולים" (ר"ה שם ע"ב). אם כן, התשובה לשאלה כבר כתובה בגמרא מפורשת.

ככה מגולגל על פי ההנהגה האלוקית: תמיד היו תלמידי חכמים גדולים יותר מראש הסנהדרין. אמנם, בוודאי הרב הראשי איננו כראש הסנהדרין דאז, אך גם גדולי הדור של ימינו הם אינם כגדולי הדור שהיו אז. הכל לפי הדור.

בספר חיי הראי"ה (עמ' 211-212, וראה השיחה של הרב צבי טאו באמונת עתנו ח"א עמ' 85 על אלקנה), מספר הרב נריה שפעם עלה לארץ תלמיד חכם אמריקאי. התלמיד החכם התלונן בפני מרן הרב קוק שהכל בארץ מקולקל. השיב לו מרן הרב קוק: כתוב על אלקנה (שמואל א, א, ג): "ועלה האיש ההוא מעירו מימים ימימה להשתחות ולזבח לד' צבאות בשלה ושם שני בני עלי חפני ופנחס כהנים לד'". וקשה: למה פתאום מוזכר כאן שחפני ופנחס כהנים? בנוסף, בביאור הפסוק הזה במדרש שמואל (פרשה א), כתוב על אלקנה שהיה הולך ממקום למקום להשתדל לזכות את הרבים לעודד אותם לעלות לרגל. אבל קשה, למה היה צריך לעודד את העם לעלות? אמנם יש מצוות קשות, אבל מצות עליה לרגל היא דווקא מצווה חביבה? ענה מרן הרב שהשאלה הראשונה משיבה על השאלה השנייה. חפני ופנחס היו אנשים מקולקלים ולכן אנשים לא רצו לעלות לרגל. אמר להם אלקנה: עליה לרגל לא קשורה לחפני ופנחס, עליה לרגל קשורה רק למקדש. צריך לכבד את המקדש. אמנם, עכשיו יש שם אנשים מקולקלים, אבל אחר כך יהיה שם מישהו טוב. לא מתקפלים משום שיש קושי זמני. אמר מרן הרב לתלמיד חכם האמריקאי - אותו דבר לגבי ארץ ישראל. וכי צריך להיות ברוגז עם ארץ ישראל רק בגלל שיש שם אנשים מקולקלים? עכשיו צריך להישאר בא"י ולהחזיק מעמד, אחר כך השאר כבר יסתדר.

יש בעיות עם הרבנות הראשית, אבל צריך לכבד אותה. כבר נאמר בזמנו שהרבנות

יהודה נוראות על כך, ואמר: "השוחד יעוור עיני חכמים ויסלף דברי צדיקים, ואין להם יום הכיפורים עד שיבקשו ממנו מחילה".

וכעבור זמן הזדמן לחתונה עם אחד מתלמידי החכמים האלה ונקרא לברך אחת משבע הברכות. רבנו לא מש ממקומו, והסביר שלא יברך כיוון שעומד שם אותו תלמיד חכם עד שיפרסם בקשת מחילה על הפגיעה בכבוד הרב הראשי לישראל וכבוד הרבנות הראשית לישראל. אותו תלמיד חכם הסתלק משם ורק אז בירך רבנו (עיטורי ירושלים - גליון 8).

והג"ר יוסף אליהו הענקין, שהיה גדול הפוסקים באמריקה לפני הגר"מ פיינשטיין, למרות שמעולם לא אישר את פסק הדין שהוציא הג"ר גורן, כיון שעיוור היה ולא היה באפשרותו לעיין בתשובה, מכל מקום פסק בסכינא חריפא שאסור לשום אדם לחלוק עליו כיון שנתמנה להיות רב הכולל ואדם גדול הוא, ו"גדול הדור", וכל הטענות שטענו נגדו ביטל כלאחר יד. כשאמרו לו שטענו שהג"ר גורן בגדר לוקח שוחד, ענה בתקיפות ואמר "זה פוליטיק, לא הלכה". ולא נסוג אחור מדעתו זו עד שעלה בסערה השמימה למרות ההפצרות הרבות והאימות שבאו עליו בעקבות המחלוקת מרבנים שונים (שו"ת בני בני ח"ב עמ' רי) - רשם מ"צ].

סנהדרין בזמן הזה

בדבר חידוש הסנהדרין, יש שהבינו בדעתו של הרמב"ם שניתן לחדשה על-פי הסכמת כל חכמי ארץ-ישראל (רמב"ם, פיהמ"ש סנהדרין א ג), מתוך הבנה זו נעשה ניסיון על-ידי מהר"י בי רב באתחלתא דאתחלתא של שיבת ציון, אך ניסיון זה נדחה (ויכוח על קונטרס הסמיכה בסוף שו"ת מהרלב"ח סי' קמז), ולא נפסקה כן ההלכה בשולחן ערוך (עי' ב"י חו"מ רצה ה ורדב"ז על רמב"ם סנהדרין ד יא).

מלבד זאת, אף לשיטת הרמב"ם, נמנע בימינו להשיג הסכמת הכל, כלשונו: "וזה יהיה בלי ספק כאשר יכון הבורא יתברך שמו לבות בני אדם ותרבה זכותם ותשוקתם לד' יתברך ולתורה ותגדל חכמתם לפני בוא המשיח" (רמב"ם, פיהמ"ש סנהדרין א ג). ולא עוד אלא שיש צורך בחכמים גדולים בדרגת "ראוי ללמד ולהורות בכל התורה כולה" (רמב"ם, סנהדרין א ה). ועוד הרבה מעלות (שם ב ז) שאינן נמצא בימינו. לכן בצדק קבע מרן הרב קוק ש"אין השעה ראויה לכך כלל", "הדור הזה, קטן הוא" (אגרות הראיה א, אגרת שג, עמ' שמא). אך ניתן לדעתו "שנתחיל בעבודת ההכנה ליסוד בית דין גדול מקובל על האומה כולה" (שם ב, אגרת תב, עמ' ס).

האפשרות להקים בית דין גדול בימינו איננה חידוש של מרן הרב קוק, כי כבר הוכיח הרא"ש, שבזמן שאין בית הדין הגדול, כלומר סנהדרין, כל בית דין חשוב שבדור נקרא בית דין גדול (רא"ש, סנהדרין סופ"ג), וכן כותב הרמב"ם: "וכן הדין בזמן הזה, שאין שם בית דין גדול, אבל יש מקומות שיש בהן חכמים גדולים מומחין לרבים" (רמב"ם, הלכות סנהדרין ו ט).

וזה תוכן יסוד הרבנות הראשית לישראל: לפי מרן הרב קוק אין להתייחס אליה כאל צורה מוגמרת וסופית אלא כאל גרעין שיתפתח במשך הזמן (מאמרי הראיה ב, עמ' 455-457) זו רבנות לכל האומה. כנגד טענות השמאלנים המתונים שלא היו מעוניינים באפטרופסות היהדות על החיים, השיב מרן הרב קוק: "מעולם לא חשבתי ולא עלה על דעתי דבר שלטון הרבנות על כל החלקים החילוניים שלנו. כוונתי לאידיאל של היהדות - שהרבנים הם נושאי - שהוא יהיה המשפיע על כל חיינו". "ואני שואף לאותו היום שבו תתגדל ותתרומם קרן היהדות הרוחנית האידיאלית כמו שהיתה בתקופת הנביאים... ואז ממילא ילך כח הקדושה ויתפוס את כל חלקי החיים החילוניים באהבת רעים ובחיבה פנימית טבעית" (מאמרי הראיה שם).

כיון שזו רבנות כלל-ישראלית, ברור שהבחירה צריכה להיות ברצון הצבור, "ועיקר הצבור הם הבעלי בתים ההולכים בדרך התורה והתלמידי חכמים יראי אלהים" (ערוך השולחן חו"מ סי' ג סע' ח). כך שיש לרבנות הראשית לישראל דין מרא דאתרא ביחס לארץ-ישראל (עי' שו"ע חו"מ סי' כה סע' ב, הגה), וכל החולק עליה הוא מעין זקן ממרא (תוס', ע"ז לו א ד"ה אשר בשם ירו'), והיא בדרגת "השפט אשר יהיה בימים ההם" (עי' ר"ה כה ב). מתוך הגרעין הזה של הופעת התורה בצורה ממלכתית, בצורת רבנות של מדינת ישראל, מלכות התורה בישראל, נזכה ל"ואשיבה שפטיך כבראשנה" (ישעיהו א כו).

הרבנות הראשית ו"אדם חשוב"

שאלה:

האם "הרבנות הראשית" נחשבת כ"אדם חשוב", המוזכר בגמרא ובפוסקים בקשר לתקנות דמוקרטיות? אם כן, יצא שלא חלה על האומה חובה לשמוע לתקנות הממשלה וחוקיה, כל עוד לא אושרו ע"י הרבנות הראשית?

תשובה:

אסור היה לו לפסוק בעניין זה, שמא הרבנות הראשית תפסוק אחרת.
 ב. אין הבדל אם הפסק ניתן לאדם יחיד או לכל האומה, פסק הוא ופסק שמו. אלא שזהו דבר נדיר. כי מי שנבחר כמרא דאתרא אינו הרב הראשי האשכנזי או הרב הראשי הספרדי באופן אישי, אלא מועצת הרבנות הראשית ובראשה שני הרבנים הראשיים.

אם רב ראשי נותן פסק לאדם פרטי אין זה מחייב את האומה. אלא אם כן החליטה על כך מועצת הרבנות הראשית ואז הדבר זוכה לפרסום.

ג. כל פסקי הרבנות הראשית מתפרסמים בעיתון הצופה ולפעמים אף ברדיו. על-כל-פנים, פסקי הרבנות הראשית נדירים כי הם עוסקים בשאלות גדולות כלל-ישראליות ולא בפרטי הלכה שהרבנות הראשית משאירה לכל רב להכריע.

ד. כאמור, הסמכות הלכתית של הרבנות הראשית היא מדין מרא דאתרא, והיא מחייבת בכל העניינים, אך כאמור דרכה של הרבנות הראשית היא להכריע בעניינים הלכתיים כלליים ולהשאיר פסקים פרטיים לכל רב בעבור קהילתו.

ה. האנשים החילוניים שמשתתפים בבחירות הם מעוטא דמעוטא, וכך היה בכל הדורות בבחירת רבני קהילות בכמות גדולה יותר ולא היה פוצה פה ומצפץ. שהרי הרב הוא רב של כל הציבור כולו.

ודאי לא הציבור יקבע מי ראוי להיות רב או רב ראשי, ואכן זה נקבע על-ידי תלמידי-חכמים, אך הציבור הוא שקובע מי יהיה רב שלו מתוך כל אלה הראויים להיות רב, והוא עושה זאת על-פי שיקולים שלו, כדין עשה לך רב, שכל אדם עושה לו את הרב המוצא מסילות ללבו.

באותו עניין

שאלה: בעניין שמיעה לרבנות הראשית, הרב כתב שהרבנות הראשית היא היום כבית-דין הגדול שיש לשמוע לדבריהם. האם כן הוא בענייני אמונה והשקפה שיוורדים לענייני הלכה כגון צבא לבחורי ישיבות, שירות לאומי וכו'?

מה לעשות כאשר הרב הראשי הנוכחי אומר הפוך מהקודם האם יש לשנות את הדין או ללכת אחרי הפסק הראשון?

אכן, לכאורה, הרבנות הראשית לישראל יש לה דין אדם חשוב, ולפי הרמ"א כל תקנה של בני העיר אינה תקפה, אלא אם כן מקבלת את אישורו של אדם חשוב (חו"מ סי' רלא סע' כח), אבל לפי הסמ"ע תנאי זה הוא רק בתקנה של בני אומנויות ולא של בני העיר (שם ס"ק מה). אך גם לפי הרמ"א, שפיר דמי, כי הגדר של אדם חשוב הוא לפי הרמב"ם: "חכם חשוב לתקן מעשה המדינה ולהצליח דרכי יושביה" (רמב"ם, הלכות מכירה יד יא), ולפי הר"י מיגש: "אדם חשוב ממונה על הציבור" (מ"מ שם). כלומר, לא רק מי שקיבלוהו כדי לפסוק בעניני איסור והיתר וכדומה, אלא מי שקיבלוהו גם בהנהגה המדינית והכלכלית. ולעת עתה מעמדה של הרבנות הראשית, אינו כך, לצערנו (ועי' שו"ת אגרות משה חו"מ א, סי' נט).

לכן ודאי שכל החוקים תקפים, וחובה לשמוע להם. כמובן, כל זמן שהם אינם נוגדים את התורה.

הרבנות הראשית לישראל

שאלה:

א. האם הפסקים של הרבנות הראשית מחייבים את כל העם? מה קורה אם רב של ציבור מסוים חולק. האם ציבורו ינהג כמותו או עפ"י הרבנות?

ב. פסק שניתן על-ידי הרבנות הראשית לישראל ליחידים, האם הוא מחייב את הציבור כולו? האם במקרה זה יש הבדל אם הפסק נתפרסם בדרך כלשהי או לא?

ג. מדוע פסקי הרבנות הראשית אינם מתפרסמים בציבור בדרך כלשהי?

ד. מהי הסמכות ההלכתית של הרבנות הראשית?

ה. מדוע אנו מחויבים לציית לרבנות שנבחרת על-ידי אנשים פורקי עול תורה ומצוות (מבלי לפגוע בכבודם ובגדולתם של הרבנים הראשיים)?

תשובה:

א. הפסקים של הרבנות הראשית מחייבים את כל העם, כדין מרא דאתרא שמוזכר הרבה פעמים בגמרא, ומה לי מרא דאתרא ומה לי מרא דכל ארעא דישראל.

אם רב של ציבור מסוים חולק על הרבנות הראשית, דבריו בטלים ומבוטלים, וכאילו לא אמרם כלל. ואסור היה לו לחלוק על הרבנות הראשית אחרי שאמרה דברה, וכן

מי ראוי להיות רב ראשי?

הרב שלמה אבינר

הקדמה

זהו הכנס השבעים ואחד בענייני הקודש והמקדש, כמספר הסנהדרין.

מִן הַרְבֵּי קוֹק כָּתַב בְּמֵאֲמָרוֹ עַל הַרְבֵּנוֹת הָרִאשִׁית לְיִשְׂרָאֵל (מֵאֲמָרֵי הָרִאיהַ עַמ' 455-457) שֶׁאֵין לְרִאיוֹת אֶת הַרְבֵּנוֹת הָרִאשִׁית דּוּקָא בְּצוּרָה שֶׁהוּא קִבֵּעַ אוֹתָהּ, הִיא יִכְוֵלָה וְצָרִיכָה לְהִשְׁתַּנּוֹת. הַרְבֵּנוֹת הָרִאשִׁית הִיא הַגְרָעִין שֶׁמִּמֶּנּוּ יֵצֵא הַשְּׁתֵּל שֶׁמִּמֶּנּוּ יֵצֵא הָעֵץ, הוּא הַסְּנֵהֲדָרִין. אֲמֵנָם בִּימֵינוּ לֹא שִׁיךְ חִידוּשׁ הַסְּנֵהֲדָרִין, כִּפִּי שֶׁכָּתַב מִן הַרְבֵּי בְּשֵׁתֵי אֲגָרוֹת לְרַב מִימּוֹן (אֲגָרוֹת הָרִאיהַ אַ עַמ' שֵׁמֵא. בַּ עַמ' ס). הַחִיסְרוֹן הָרִאשִׁי הוּא שֶׁכַּדִּי לְהִיּוֹת בְּסֵנֵהֲדָרִין יֵשׁ לְדַעַת לְהוֹרוֹת בְּכָל הַתּוֹרָה, כְּלוֹמֵר לְפִסּוּק בְּכָל הַתּוֹרָה כּוֹלָה, וְאֵין בִּימֵינוּ מִי שִׁיּוֹדֵעַ לְפִסּוּק בְּכָל הַתּוֹרָה כּוֹלָה.

מרא דאתרא

היכן נמצא המושג ההלכתי של רבנות ראשית לישראל?

ב'שולחן ערוך' לא מוזכר רב ראשי, אך מוזכר רב - מרא דאתרא. מובא ב'שולחן ערוך' (ח"מ כה ב הגה בשם שו"ת הרשב"א רנ"ג) שמקום שנהגו ללכת על פי רבם, הולכים אחריו בכל דבר, גם אם הוא דעת יחיד. בדרך כלל לא הולכים על פי דעת יחיד, וכשיש מחלוקת בין הפוסקים מכריעים על פי סברא או על פי רוב חכמה או על פי רוב מניין. הכרעה על פי רוב מניין, הכוונה רוב תלמידי החכמים, ויש כללי פסיקה נוספים. אך אם יש להם רב במקום מסוים, אנשי המקום יכולים ללכת אחריו כנגד כולם. ההוכחה היא מכך שמותר לעשות ברית מילה בשבת, אך אסור להכין מכשירי מילה בשבת, הם אינם דוחים שבת. אמנם רבי אליעזר אומר שמכשירי מילה דוחים שבת, ולכן כורתים עצים כדי להכין מהם פחמים לצורך הכנת אזמל לברית המילה, דהיינו מכשיר

תשובה: הרבנות הראשית היא כמו בית-הדין הגדול ויש חובה לציית לכל הפסקים שלהם, כי בזה קיבלנו אותה. אין הבדל אם הפסק ההלכתי מושפע גם מענייני אמונה, או אינו מושפע, סוף סוף בכל פסק יש צד מסוים של סברא והסברות ניזונות מענייני אמונה והשקפה. לכן גם אם איננו מסכימים עם השקפות הרבנות הראשית, נהיה ממושמעים לפסקים שלה, כמו שנעשה זאת גם אם איננו מסכימים לשיקוליהם ההלכתיים הטהורים. וכן אם פסק הרבנות הראשית משתנה, אין לך אלא השופט אשר בימך, לפי המציאות אשר בימך.

דמכשיר דמכשיר. במקומו של רבי אליעזר כך נהגו (שבת קל א). בנוסף יש סיפור (חולין קטז א) על רב שחזר מזועזע ממקום שאכלו בו עוף בחלב. אמר לו רבו שזהו מקומו של רבי יוסי הגלילי המתיר עוף בחלב. יש אומרים שעוף בחלב אסור מהתורה, יש אומרים שאסור מדרבנן ויש אומרים שמותר. אנו פוסקים שאסור מדרבנן, אבל במקומו של רבי יוסי הגלילי הוא המרא דאתרא, ולכן הולכים שם גם על פי דעת יחיד.

אם כן, פגשנו במושג מרא דאתרא. מה לי מרא דאתרא של עיר, ומה לי מרא דאתרא של מדינה. כשם שיש מרא דאתרא של ספרד, מרא דאתרא של אשכנז, כך יש מרא דאתרא של ארץ ישראל.

יש אפילו מרא דאתרא שהוא רב שהלך לעולמו. יש שאמרו: "אצלנו מרא דאתרא הוא הרמב"ם, שעלה למרומים לפני מאות שנים". רבי יהודה בן הרא"ש כתב להם (שו"ת רבי יהודה בן הרא"ש סי' נד) שאביו, הרא"ש, לא הסכים שמרא דאתרא יהיה מישהו שכבר מת. מכל מקום, בפועל יש שנהגו כך.

יש אומרים שמרא דאתרא הוא מדין שהוא רבם, כי פעם אנשים לא נסעו למרחקים ולא היו ספרים, לכן באופן טבעי הרב של המקום היה רבם; ורבו של אדם הוא קובע, גם אם הוא יחיד נגד רבים או נגד המנהג. כאן זה לא מדין שהוא במקום מסוים, אלא מדין שהוא למד ממנו הכול (עיין באריכות כל זה בשו"ת שאילת שלמה ד 272).

היום המצב שונה. אז לא היו בחירות ובאופן טבעי היה מרא דאתרא מוסכם. היו בעיר הרבה תלמידי חכמים, אך באופן טבעי כל היהודים וכל הרבנים פנו אל רב אחד, והוא נהיה המרא דאתרא. זה נקרא 'הנהגה טבעית', לא משרה רשמית מגבוה, אלא באופן טבעי. ואין זה משנה אם למדו תורה ממנו או לא, העיקר שהוא גר באותו מקום ובאופן טבעי נתנו בו אמון.

שאלת האמון

גם מי שממרום קובעים אותו כמנהיג, אם בפועל הציבור אינו נותן בו אמון - זה לא יצליח, לא ישאלו את הרב הזה, ישאלו רבנים אחרים. כך הוא גם במדינה וגם בצבא. לא די שמודיעים בצבא: "הוא המ"מ החדש שלכם. ברגע שתהיה התקלה והוא ירוץ ויצעק 'אחריו!' - כולם לרוץ אחריו". הוא ירוץ לבד... החיילים אינם מכירים אותו ולא יהיו מוכנים לרוץ אחריו באש. כך הוא גם במלוכה. שלוש

מאות שנה היינו תחת שלטון גויים; רצינו מלך כדי שיילחם את מלחמותינו. ביקשנו מלך, ושמואל הנביא מינה את שאול למלך, אבל מיד לאחר המלכתו, חזר לגבעת שאול עם הבקר. מדוע הוא חזר? הוא שמע: "ובני בליעל אמרו מה יושיענו זה?" (שמואל א י כז). כלומר, לא נתנו בו אמון. בטח שאלו: "באיזו ישיבה הוא למד? מי הוא? מה הוא? יצאו לו מוניטין? הוא יגרור אותנו למלחמות?". רק אחרי ששאל ניצח את בני עמון ביבש גלעד - קיבלו אותו ואף רצו להרוג את אלו שלא נתנו בו אמון בתחילה (שם יא יב).

כך גם בעניין מרא דאתרא, ובזה אנו מגיעים לשאלה המרכזית: לאחר שנבחר הרב הראשי של העיר או של המדינה, נותנים בו אמון או לא? זו שאלה קשה במיוחד כשיש עוד תלמידי חכמים באזור. הגאון מוילנה לא היה המרא דאתרא של וילנה. אמנם הוא היה המרא דאתרא של כל העולם לדורות רבים, אך לא של וילנה. מסופר שאיש בא אליו ובפיו שאלה אודות מרק, והוא אמר שאינו פוסק ושלחו לרבה של וילנה. הרב לא היה באותו זמן בביתו, לכן הגר"א שריחם על אותו אדם פסק שזה כשר. אך ירד אותו אדם במדרגות, מעד ונשפך המרק. אמר לו הגר"א: "אמרת לי לא לשאול אותי...".

על פי מי נקבע האמון?

את עניין האמון מבאר מרן הרב קוק בספרו 'עין איה'. בגמרא ברכות (נה ב) מובא: "אין מעמידין פרנס על הצבור אלא אם כן נמלכים בצבור, שנאמר: 'ראו קרא ד' בשם בצלאל'. אמר לו הקדוש ברוך הוא למשה: משה, הגון עליך בצלאל? אמר לו: רבונו של עולם, אם לפניך הגון לפני לא כל שכן? אמר לו: אף על פי כן לך אמור להם. הלך ואמר להם לישראל: הגון עליכם בצלאל? אמרו לו: אם לפני הקדוש ברוך הוא ולפניך הוא הגון לפנינו לא כל שכן?".

פרנס הוא מנהיג רוחני. אמנם לכאורה בצלאל לא היה מנהיג רוחני, אך הוא בנה את בית המקדש, שהוא דבר רוחני, וודאי ליצירותיו האומנותיות היתה השלכה פנימית על כל הקדושה וכל יראת השמים של כלל ישראל.

שלושה החליטו בעניין מינוי בצלאל: ריבונו של עולם, משה רבנו והעם; הם היו הגוף הבוחר.

קדושה, חכמה וקשר עם העם

מסביר מרן הרב ב'עין איה' (שם), שאכן צריך שלוש מעלות:

המעלה ראשונה היא קדושה: **"טהרת הלב וקדושת המעשים הנובעים מקדושת הנפש ומדותיה הפנימיות"**.

מי יכול לדעת אם האדם קדוש? הרי אדם יכול להתחפש, להתלבש כמו אדם קדוש, להיות בעל זקן, כיפה ומעיל? לכן, היחיד שיכול לדעת הוא ריבונו של עולם. הוא בוחן כליות ולב והוא יודע מי קדוש באמת.

המעלה השנייה היא: **"החכמה העמוקה הגדולה שראוי שיעוטר בה פרנס הדור"**.

אם הוא רב עיר או יישוב, הוא יסתדר. בארה"ב אומרים: "יש לו את מספר הטלפון של הרב פיינשטיין". אבל לרב פיינשטיין אין את המספר של הרב פיינשטיין... המנהיג של הציבור צריך להיות בעל חכמה גדולה ועמוקה.

המעלה השלישית היא: **"השלמות ההמונית כמו איש תואר ובעל קומה, צח הלשון הלוך נפשות בחין מדברותיו"**.

כלומר, השלמות בעיני הציבור. המנהיג של הציבור צריך לדבר בצורה שמבינים מה הוא אומר, אדם שיודע להלהיב ולרומם. כמו שנאמר על יהושע בן-נון (במדבר כז יח ורש"י שם): "איש אשר רוח בו" - שיוכל להלוך כנגד רוחו של כל אחד ואחד, לרומם כל אחד. על אהרן הכהן נאמר (אבות א יב): "אוהב שלום ורודף שלום אוהב את הבריות ומקרבן לתורה", אנשים שהיו רבים - היה עושה שלום ביניהם, אנשים שהיו חלשים בתורה - היה מרומם אותם, מלהיב אותם.

שלוש המעלות הללו נקבעות על פי ריבונו של עולם, תלמידי החכמים והעם.

אם אדם הוא קדוש ועליון, זאת רק הקדוש ברוך הוא יודע.

אם אדם הוא תלמיד חכם גדול, זאת תלמידי חכמים יודעים. אדם פשוט לא תמיד יודע מי תלמיד חכם גדול ומי לא. אולי יש לו ספרים, אולי יש לו אינטרנט... אבל בתלמידי חכמים אי אפשר לשטות, הם יודעים מיד אם אדם הוא תלמיד חכם גדול או לא. פעמים רבות הייתי שואל תלמיד חכם בעיר הקודש טבריה, לא בגלל שאני עצלן, אלא כיוון שהתעמקתי בסוגיה במשך שבועיים ולא הצלחתי להגיע לפתרון. שאלתי אותו מה הוא אומר על דבר מסוים, והוא ענה

לי תשובה. הקשיתי עליו מהרמב"ם, הוא לא ידע את הרמב"ם והציע פירוש לקושיה. הקשיתי עליו מה'חתם סופר' שמפרש את הרמב"ם אחרת, וגם את ה'חתם סופר' הוא לא ידע. באתי לרב אחר, וראיתי שאת כל מה שאני אומר הוא יודע ואף הרבה יותר. בדומה לזה, תלמידי חכמים יודעים לזהות מי הוא תלמיד חכם אמיתי.

הדבר השלישי זה שהעם מבין אותו, שאינו כבד פה וכבד לשון. זה דבר שהעם יודע לזהות. שמא תאמרו: משה רבנו אמר על עצמו שהוא "כבד פה וכבד לשון"? הרי לשם כך אהרן בא איתו, "ואהרן אחיך יהיה נביאך" (שמות ז א). אמנם במשך הזמן מתברר שמשה רבנו כבר לא כבד פה וכבד לשון, שהרי לפני מותו דיבר באריכות גדולה לכל העם.

חשוב לדעת שזה לא העיקר. רבנו הרב צבי יהודה שאל את מרן הרב קוק אם ללמוד שפות, כישרון ביטוי וכו'. מרן הרב ענה שאין צורך ללמוד זאת, זה משני לחלוטין, והרי משה רבנו היה כבד פה וכבד לשון. אפשר ללמוד מעט, לא הרבה; לא צריך "שריון קשקשים", מספיק "קלע", זה לא העיקר (אגרות הראיה א, עמ' ל).

לכן, סדר החשיבות חייב להיות על פי הדרגה זאת. הדבר החשוב ביותר הוא הקדושה הפנימית של אדם קדוש וטהור (כשם שמוזב במועד קטן יז א: "כי שפתי כהן ישמרו דעת ותורה יבקשו מפיהו כי מלאך ה' צבאות הוא" - אם דומה הרב למלאך ד' יבקשו תורה מפיו, ואם לאו אל יבקשו תורה מפיו"), דבר שני הוא החכמה הגדולה, ודבר שלישי הוא הקשר עם העם.

השפעה על ידי הקרנה

גם בספרו 'אדר היקר' מברר מרן הרב שגם ללא כישרון ביטוי יש למנהיג השפעה גדולה על העם.

ספר זה נכתב על חותנו של מרן הרב קוק, האדר"ת, הרב אליהו דוד רבינוביץ' תאומים. הוא היה הרב של קהילת האשכנזים בירושלים והייתה לו השפעה גדולה מאוד. מרן הרב מברר כיצד היתה לו השפעה כזאת, אף על פי שלא ידע לדבר בפני ציבור ולא נתן שיעורים בכנסים.

"אמנם לא רק מהלוחמים בפועל תצא העזרה העקרית, בעת מלחמת הרוחות ותסיסת הדעות. לא כל כך מכתובת מאמרים שהם מריחים ריח

והוי מתאבק בעפר רגליהם ושותה בצמא את דבריהם.”

הרמב"ם אינו פותח בלימוד תורה, אלא בקשר לתלמידי החכמים, איך רואים אותו במשפחה, בעסקים ובארוחה. כשאתה מתחנך עם בת תלמיד חכם אתה רואה את המשפחה, כשאתה עושה עם תלמיד חכם עסקים ניכרת גדולתו, "אדם ניכר בכיסו" (עירובין סה ב), וכן כשאתה אוכל איתו.

החיד"א מביא בשם רבי יצחק קובו ששאלו אותו על מישהו בעיר בעל כוחות נסתרים, ואותו רב שאל אותם: "הוא אוכל הרבה או מעט?" ענו לו: "הרבה מאוד". מיד קבע: "סיטרא אחרא!" לא ייתכן שאדם אוכל הרבה ויש לו רוח הקודש.

רק אחר כך כותב הרמב"ם: **"ושותה בצמא את דבריהם"**, זה דבר שני. התהליך הזה נקרא אצל הפיזיקאים הקרנה. אם אדם מדליק אור, האור רץ במהירות של שלוש מאות אלף קילומטר לשנייה. אך אם הוא מדליק תנור, החום לא רץ. רק לאחר זמן חם בקצה השני. זה משום שהתנור קודם כל חם בפנים, אחר כך מחמם את הדפנות, הדפנות מחממות את האוויר הסמוך וכך זה מתפשט לאט לאט. כך גם התלמיד חכם: בתחילה הוא מתמלא בעצמו, אחר כך הוא מקרין על סביבתו הקרובה, וסביבתו הקרובה מקרינה על אחרים, וכך זה מתפשט (עיי רמב"ם הלכות דעות ו א).

מיהו הגוף הבוחר?

בבחירת רב ראשי, יורדים מעולם האצילות לעולם המעשה, ואז נשאלת שאלה כבדה: מיהו הגוף הבוחר?

כאשר מן הרב קוק ייסד את הרבנות הראשית כמעט כולם היו בעד, דתיים וחילונים. גם החילונים הבינו שבמדינה יש דת וחשוב שיהיה רב ראשי לצרכים פנימיים וחיצוניים. היו רק קומץ דתיים שלא רצו שיהיה רב ראשי. מוסרים בשם הרב זוננפלד, ראש המתנגדים, שאמר: "בהתחלה יהיה רב אורתודוקסי מסורתי, אחר כך יהיה רב ד"ר, אחר כך יהיה רב רפורמי". מזה הוא פחד. אמנם גם מן הרב קוק ושאר הרבנים פחדו מכך. הכול תלוי במי שיקבע מיהו הרב הראשי.

הרבנים אמרו שמי שיחליט אלו הרבנים, והציבור החילוני סירב ואמר שהקהילות יחליטו. לכאורה הרבנים צודקים, על פי מה שאמרנו לעיל בעניין בצלאל, שהקדושה קודמת לחכמה, והחכמה קודמת לעם. אך החילונים אמרו

מלחמה, כי-אם מנצחון של הקדושה המוסר והצדק המתגשם בחיים ובמעשה" (שם לה).

במלחמה על התורה והקדושה, מה שינצח הם צדיקים שחיים חיי מוסר, קדושה וצדק.

נאמר לעיל שרק הקדוש ברוך הוא יודע לזהות קדושה פנימית, אך גם אנו יודעים קצת לזהות. אם נדייק בדברי מרן הרב ב'עין איה' (המובא למעלה), נראה שדיבר על "קדושת המעשים", ואת קדושת המעשים אנו רואים. כמו כן, בהמשך שם נאמר: "ואם אין לנו עדות ברורה על קדושת הנפש, תעמוד לנו במקומה עדות השם הטוב והפרסום בצדק וכשרון המעשים". זו לא ממש עדות מוחלטת, אך זו אומדנא גדולה מאוד. אנו רואים כיצד האדם מתפלל, כיצד הוא לומד תורה, כיצד הוא מתנהג. הרי ניתן להכיר אדם. אמנם ה'שפת אמת' אומר שיש רק שניים שמכירים אדם - הקדוש ברוך הוא ואשתו, ואני הוספתי שגם החברים שלו באוהל ביחידה קרבית. אך בימינו מכירים אנשים, אין הרבה סודות, ויש אפשרות לדעת במידה מסוימת אם יש לאדם קדושה פנימית.

יש תלמידים שגרו בבית רבנו הרב צבי יהודה כמה שנים. שאלו אחד מהם: "אינך מפחד שכיוון שאתה קרוב, הרב ייהפך בעיניך שגרתו ומזולזל?" הוא ענה: "להיפך, ככל שאני מתקרב, רבנו מתגדל בעיניי, בראותי שכל מה שהוא עושה, זה על פי תורה".

בהמשך 'אדר היקר' כותב מרן הרב: **"חכם גדול אחד גאון בתורה, צדיק במעשיו וישר במדותיו, יפעול במהלך חייו ובהשפעתו, היוצאת על פי רוב דוקא בלי שום כונה מצדו, הרבה יותר מאלפי מאמרים ודרשות מלהיבות. אמנם ראויים הם המכשירים להתקבל בתור כלים עוזרים."**

מרן הרב אינו נגד כתיבה ודיבור, אך צריך לדעת שאלו מכשירים שעוזרים. העיקר הוא קדושתו של האדם ועל ידי זה השפעתו.

דבר זה נמצא כבר אצל הרמב"ם (הלכות דעות ו ב): **"מצות עשה להדבק בחכמים ותלמידיהם כדי ללמוד ממעשיהם, כענין שנאמר 'ובו תדבק'. וכי אפשר לאדם להדבק בשכינה, אלא כך אמרו חכמים בפירוש מצוה זו: הדבק בחכמים ותלמידיהם. לפיכך צריך אדם להשתדל שישא בת תלמיד חכם וישיא בתו לתלמיד חכם ולאכול ולשתות עם תלמידי חכמים ולעשות פרקמטיא לתלמיד חכם ולהתחבר להן בכל מיני חבור שנאמר ולדבקה בו. וכן צוו חכמים ואמרו**

שבכל הדורות מי שבחר את הרב הייתה הקהילה, וכך צריך להיות גם עכשיו. ענו להם הרבנים שאין מה להשוות. פעם אנשי הקהילות היו כולם יראי שמים, ועכשיו בארץ ישראל אינו כן. בשביל מה הם בוחרים רב, בשביל מה הם צריכים רב? הרי כמו שאמרנו בתחילה, המרא דאתרא הוא מי שנותנים בו אמון ועושים מה שהוא אומר, אך החילונים ממילא אינם מתכוונים לשמוע לדבריו, אם כן מדוע שיהיה להם צד בבחירה? כאמור הם היו בעד רב ראשי, אך לא כדי לשמוע לדבריו, אלא לשם צרכים פוליטיים.

לבסוף הוקמה ועדה, שהיו חברים בה בריטים, רבנים ונציגי העם, באורח מאוזן, והיא החליטה שההרכב יהיה שני שלישי רבנים ושלישי נציגי קהילות. שני שלישי רבנים הם רוב, וגם חלק מנציגי הקהילות היו אנשים יראי שמיים. לכן, בהחלטה זו סילקו את כל הספקות שיכלו להתעורר, והרבנים נצחו.

יש להדגיש עוד: אנשים חילונים שבחרים רב ראשי, אינם רוצים בו כדי להישמע לפסקי הלכותיו. הם רוצים רב ראשי שישמע מה שהם אומרים. אפשר להבין אותם, אבל זה לא מה שנקרא רב. זה מה שהגרי"ד סולובייצ'יק מכנה: עבודה זרה חדשה, עבודה זרה לדעת הקהל (דברי הרב עמ' פז). דעת הקהל היא הקובעת מה אתה צריך לחשוב ומה אתה צריך לעשות. אתה משועבד לדעת הקהל. אך כמו שסוקרטס אמר - דעת הקהל יכולה לטעות. אין צורך ללמוד בישיבה כדי להבין את זה, צריך שכל, כמו שהיה לסוקרטס. כמובן, דבריו לא מצאו חן בעיני דעת הקהל ולכן דנו אותו למוות. נתנו לו שלוש אפשרויות: גלות, שתיקה או הוצאה להורג. הוא אמר: אם איני יכול לדבר מה שאני חושב, או שאני גולה ואיני יכול להשפיע, חיי אינם חיים. הוא שתה את הרעל, המשיך לדבר, נרדם ומת. כלומר, שדעת הקהל אינה קובעת בעניינים מחשבתיים מוסריים פילוסופיים, את זאת גם גוי כמו סוקרטס יכול להבין.

ודאי אסור שבחירת הרב הראשי תעשה בראשונה על פי דעת הקהל, שהרי זהו הגורם השלישי, אלא רק לאחר הגורם הראשון שהוא הקדושה והשני שהוא החכמה.

לפני הכול - קדושה

סיפר הגאון הרב אברהם שפירא, שפעם הייתה התלבטות מי יהיה הרב הראשי, הרב הרצוג או הרב חרל"פ, ולבסוף נבחר הרב הרצוג. הוא אמר: "חבל, כי הרב חרל"פ היה קדוש עליון". מיד הוסיף: "גם הרב הרצוג היה קדוש, אבל הרב חרל"פ יותר". היה לו צער מזה. אנחנו מתגעגעים לימים שהתלבטו בין הרב

הרצוג לרב חרל"פ. גם הרב הרצוג היה קדוש מאוד, אבל היה רב ראשי באירלנד ורגיל יותר ברבנות. זה סוג ההתלבטות שצריך להיות.

קודם צריך אדם קדוש, גם אם אינו יודע לדבר. העיקר זו השפעת הקדושה, רוממות הקדושה של האומה הישראלית. אין זה משנה אם הוא חרדי או לא חרדי, זה דבר משני לחלוטין.

בכלל, צריך להפסיק עם החלוקות הציבוריות הללו של חרדי ולאומי דתי. ודאי שכל אדם הוא מיוחד, אבל אין צורך לעשות קבוצות קבוצות באומה, כפי שמרן הרב קוק מסביר במאמרו 'מסע המחנות' (מאמרי הראיה 76), שיש באומה מחנות רבים וכל מחנה חושב שאצלו כל האמת והצדק, ושצריך להשתחרר משמות הבעלים הללו.

הרבנות הראשית - מרכז העולם היהודי

אם כן, זה הכלל. הרבנות הראשית צריכה להיות, כפי שאמר מרן הרב קוק (עיתן התור בשנת תרפ"א): "מרכז דתי רוחני עליון של כל העולם היהודי, אליו יפנו ועם דעתו יתחשבו בכל דבר דת ודין". כלומר, כל עם ישראל יפנה לרבנות הראשית, כל הרבנים יפנו לשם. על דפי המכתבים הרשמיים של הרב הרצוג היה כתוב "ראש הרבנים לישראל", לא רק ראש היהודים, אלא ראש הרבנים, שכל הרבנים פונים אליו.

ממשיך מרן הרב: "יבוא יום והעם לא יקבל שום ספר דתי אשר לא תבוא עליו הסכמת משרד הרבנות שבארץ ישראל". יש ספרי קודש רבים, חלק מהם בעייתיים והעם באופן טבעי ייתן אמון ברבנות הראשית.

זהו החזון הגדול אליו אנו שואפים. נכון, כמו בכל דבר יש עליות וירידות. כשם שבמדינת ישראל יש עליות וירידות ומתקדמים, כך גם ברבנות הראשית, אין להיבהל. אך החזון צריך להיות ברור. כך גם מסביר מרן הרב קוק בפירושו על ההגדה של פסח (עולת ראייה ב, עמ' רנז), שאנו אומרים קודם "קדש" ואחר כך "רחק". אך הרי לפני שמתקדשים צריכים להתרחק, להיטהר? אלא, לפני הכול יש חזון הקדושה, ואחר כך מתחילים להתרחק. כמו שספר 'מסילת ישרים' מתחיל בפרק א' לדבר על הקדושה העליונה, ורק אחר כך, בפרק ב', הוא מדבר על כך שצריך להפסיק לעשות עבירות. החזון קודם.

שאלה: האם אפשר לוותר על כך שהרב הראשי יהיה ציוני?

תשובה: לא זה מה שקודם. גם אם אינו ציוני, ברגע שהוא יהיה בתפקיד, אם הוא אדם קדוש וחכם, הוא ידריך לפי מה שצריך. אמנם הוא אינו יודע להורות בכל התורה כולה (עיין ההקדמה), שהרי זה חלק של כל התורה כולה, אך לא זה מה שקודם מכל חלקי התורה. להורות לא לעשות עבירות וכן לקיים מצוות, מידות טובות, קדושה וטהרה, ודאי קודם לחלק של הציונות. הלוואי והייתה לנו כל התורה כולה, אבל אין לנו וצריך לדעת מה קודם.

שאלה: איך ייתכן רב ראשי מטעם המדינה שאינו בעד המדינה?

תשובה: זה באמת לא הגיוני, אבל זו אותה שאלה. 'מסילת ישרים' מלמד: קודם לא לעשות עברות, אחר כך לעשות מצוות, אחר כך לא לעשות עברות שאנשים לא חושבים שהן עברות, אחר כך לפרוש מהעולם הזה, אחר כך לעשות לשם שמיים, ובסוף מגיעים לחסידות שהאדם הוא כלל ישראלי. כלומר, לפני שאתה כלל ישראלי אתה צריך להיות פרט ישראלי. לפני שאתה מ"מ, עליך להיות חייל טוב.

הרבנות הראשית לישראל ומצוות לימוד תורה

הרב שמחה הכהן קוק

לפתוח את הלב לתורה

הגמרא בעבודה זרה (יח א) מספרת שרבי יוסי בן קיסמא, שהיה זקן הדור ואולי גדול הדור, חלה במחלה אנושה ולא נותר לו זמן רב לחיות. הלך רבי חנינא בן תרדיון, שהיה מעשרה הרוגי מלכות, לבקרו. אמר לו רבי יוסי בן קיסמא: "חנינא אחי", אתה אח שלי, "אי אתה יודע שאומה זו מן השמים המליכה?" אתה לא יודע שהאומה הרומאית הזאת, המליכה אותה מן השמים? ומביא את המקור לדבריו: "שהחריבה את ביתו", האומה הזאת החריבה את בית המקדש, "ושרפה את היכלו", שרפה אותו עד היסוד, "והרגה את חסידיו ואיבדה את טוביו", את כל טובי חכמי ישראל הם הרגו, "ועדיין היא קיימת". איך יכול להיות שהיא קיימת? שרדנו רק אתה ואני, אולי עוד בודדים. אם היא עדיין קיימת סימן שמשמים המליכה וזהו תפקידה, להרוס אותנו.

ממשיך רבי יוסי בן קיסמא ואמר לו: "ואני שמעתי עליך שאתה יושב...", שמעתי עליך שמועה חמורה, שאתה עושה דבר איום ונורא. "שאתה יושב ועוסק בתורה", אתה עוסק בתורה יומם ולילה, לא מפסיק ללמוד לרגע. המלכות גזרה לא ללמוד ואתה לומד. ולא רק זה, אלא גם: "ומקהיל קהילות ברבים". אתה מביא אלפי תלמידים ומלמד את כולם תורה. ועוד: "וספר מונח לך בחיקך", אתה מחזיק בזרועותיך ספר תורה. אבל אומה זו מן השמים המליכה!

מה רוצה רבי יוסי בן קיסמא מרבי חנינא בן תרדיון? משום שהמלכות גזרה לא ללמוד תורה אז הוא ילמד? לא ילמד? לא מספיק שהיא החריבה את הכל, נוסף גם את התורה? מה הכוונה "שמעתי עליך שאתה מקהיל קהילות ברבים"?

עונה לו רבי חנינא בן תרדיון: "מן השמים ירחמו".

אמר רבי יוסי בן קיסמא, בכוחותיו האחרונים ממש: "אני אומר לך דברים של טעם",

כלומר שהם החריבו את כל העולם, שהם רוצים להחריב את התורה, ועדיין בשמים נותנים להם חיות לעשות את הדברים האלה. "ואתה אומר לי מן השמים ירחמו?" כלומר, רבי יוסי סובר ש'מן השמים ירחמו' זה לא דברים של טעם אבל לתמוה על רבי חנינא שהוא ממשיך ללמד תורה זה כן של טעם? והוא מוסיף ואומר משפט כל-כך נורא, מחריב את הלבבות, הוא אומר לו: "תמה אני אם לא ישרפו אותך ואת ספר תורה באש", זה מה שיהיה בסוף.

בהמשך מספרת הגמרא: "לא היו ימים מועטים", לא עברו אלא מספר ימים מהביקור של רבי חנינא, "עד שנפטר רבי יוסי בן קיסמא, והלכו כל גדולי רומי לקברו והספידוהו הספד גדול". כמובן שלא גדולי רומי היו המספידים.

האומה הזאת, ששונאת את עם ישראל ורוצה לעקור אותו מהשורש, למדה והבינה שאם יש לנו גדולי תורה - עם ישראל חי וקיים, ובלעדיהם חלילה, עם ישראל לא יכול להתקיים. אין חיים בלי גדולי התורה של עם ישראל. אז הם באים ללוויה. הם אוהבים לראות שנפטר אדם גדול מישראל, זהו יום שמחה עבורם, יום של הילולא. עכשיו נשאר לנו רק אחד - רבי חנינא בן תרדיון, שפועל, עושה ומרביץ תורה ברבים.

ממשיכה הגמרא: "ובחזרתן מצאוהו לרבי חנינא בן תרדיון שהיה יושב ועוסק בתורה ומקהיל קהלות ברבים וספר תורה מונח לו בחיקו", מיד תפסו אותו, "הביאוהו וכרכוהו בספר תורה והקיפוהו בחבילי זמורות", לקחו את הגווילים של הספר תורה וכרכו בהם את הגוף שלו, "והציתו בהן את האור", הדליקו אש בגווילים. גווילים זה חומר בערה, חומר שנשרף. "והביאו ספוגין של צמר, ושראום במים", השרו את הספוגים של הצמר במים, "והניחום על ליבו". למה? "כדי שלא תצא נשמתו מהרה". שהסבל שלו יהיה הכי גדול. איום ונורא. הוא נשרף ונשרף אך לא מת. הספוגים של הצמר לא נתנו לגופו להישרף מהר.

"אמרה לו בתו: אבא אראך בכך?", בתו עוברת ורואה את אבא שלה בייסורי תופת נוראיים ושואלת: אבא, אני אראה אותך בצער כזה? היא יודעת שהקדיש את כל חייו לדבר אחד - ללמוד וללמד רבבות תלמידים. ועכשיו הוא מתייסר, איך זה יכול להיות?! ענה לה אביה: "אלמלי אני נשרפתי לבדי היה הדבר קשה לי", אם הייתי נשרף לבד היה קשה לי, לא הייתי מבין למה יש עליי כל-כך הרבה ייסורים, אבל "עכשיו שאני נשרף וספר תורה עמי, מי שמבקש עלבונה של ספר תורה הוא יבקש עלבוני", הם יתנו את הדין על זה, אין לי ספק בזה. בתוך השריפה הזאת רבי חנינא מצדיק את הדין ויודע שהאומה הרשעה תבוא על סופה.

התלמידים עומדים סביב ומתבוננים בכאבו הנורא. מורים לו: "פתח פיך ותכנס בך

האש", תן לאש להיכנס דרך פיך לתוך הגוף, לאיברים הפנימיים, אז תמות מהר יותר. "אמר להן: מוטב שיטלנה מי שנתנה, ואל יחבל הוא בעצמו", מי שנתן לי את הנשמה, הוא יכול אותה, לא אני. כלומר, הוא חשש שזה אדם שמאבד עצמו לדעת, הוא לא רצה לקדם את מותו אפילו דקה אחת, קיבל את הייסורים באהבה עצומה.

"אמרו לו תלמידי: רבי, מה אתה רואה?", התוספות מסבירים כאן במקום: "שהיה נראה בעיניהם שהיה לו לראות שום דבר תימה או מלאכים או דבר אחר", בטח הוא רואה משהו. הרי רבי חנינא בן תרדיון נשאר מרביץ התורה הגדול שבדורו, העמיד תלמידים הרבה. במידה רבה התורה המשיכה להתקיים בזכותו. הם חשבו שבוודאי מלאכים באים ללוות אותו לבית עולמו, או דבר אחר, ולכן הם שואלים אותו מה הוא רואה. ומוסיף התוספות: "אי נמי, בשביל שהיו שומעין קול האותיות הפורחות ולא היו יודעין מהו". כלומר, הם שמעו שהאותיות פורחות מחמת שריפת ספר התורה ומרחפות באוויר. והוא ענה להם: "גליון נשרפין ואותיות פורחות", זה מה שאני רואה.

מסופר על הבן הבכור של הרב מפונוביץ' זצ"ל, גאון גדול שהיה מועד לגדלות. עלה לארץ ישראל כדי להקים מקום של תורה, שיהיה המשך לתורה אחרי השואה, ובנה פה את ישיבת פונוביץ'. שאלו אותו פעם איפה האותיות הפורחות באוויר, כמה אותיות עדיין פורחות באוויר? ענה להם: "כל לב של בחור שלומד תורה, כל אדם שפותח ספר והוגה בתורה, האותיות באות ונחות על הלב שלו". כלומר, אתה צריך רק לרצות. האותיות לא הולכות לאיבוד, התורה קיימת תמיד, אם תרצה באמת הם יבואו אליך.

הגמרא בסוף מסכת שבת אומרת (קלח ב): "עתידה תורה שתשתכח מישראל", אך רבי שמעון בר יוחאי אומר: "חס ושלום שתשתכח תורה מישראל, שנאמר 'כי לא תשכח מפי זרעו'".

האותיות הללו ממשיכות לפרוח ואנו רק צריך לפתוח את הלבבות שלנו, לרצות בתורה, לאהוב אותה, ללמוד אותה, להתעמק בה יומם ולילה ממש. ברוך ד' אנו רואים שיש ריבוי גדול של תלמידים בארץ ישראל מכל חוג, מכל סוג, כולם אהובים וכולם עושים באימה וביראה רצון קונם. נפתחות עוד ישיבות, מתווספים עוד תלמודי תורה. ברוך ד' זוכים לראות את התורה בהתגדלותה ובהתקדשותה גם כן. בימינו ילדים בכיתה ג' יודעים חמישה חומשי תורה, דבר זה היה קיים אולי בתקופתו של המהר"ל ומאז פחת. הילדים היום משננים בע"פ ספרי משניות בכיתה ה'. יודעים את סדר קידושין, סדר טהרות. ילדים יודעים סדר טהרות!

הלב זה התורה

זו ממש תרופה. יש שבאים ואומרים - צריך ללמוד ליבה. מה זה הליבה הזו? ליבה זה לב, "רחמנא ליבא בעי" (סנהדרין קו ב ברש"י). הקדוש-ברוך-הוא רוצה את הלב שלנו, שהלב יהיה בתורה, שנאהב אותה, "בכל לבבכם" (דברים יא ג).

פעם מישהו התווכח איתי, הצעתי לו: "אני מוכן לעשות איתך ניסיון, אבל אני מבקש שתקבל אותו". הסכים. אמרתי: "ניקח סטודנט בוגר תואר ראשון בלימודי המקרא ומולו ילד בכיתה ג', את שניהם נשאל שאלות זהות ונבחן של מי ידיעותיו רבות יותר". הוא לא חזר אלי.

כשהילדים לומדים בצורה זו לאורך שנים, הם יודעים את התורה בעל פה. סיפר לי סבא אחד שכבר ארבעים שנה הוא קורא בתורה, הנין שלו לומד בדרך מסוימת בזכותה הוא משנן את כל התורה בעל פה כולל טעמי המקרא. "אני קורא בתורה ופתאום הקטן סוחב אותי בקפיטל שלי, אני מפסיק לקרוא, מסתכל עליו והוא אומר לי: 'לא ככה, אתה צריך לקרוא את זה ככה'". והוא מספר: "כזאת שמחה היתה לי, שברוך ד' כבר ארבעים שנה אני קורא ואף אחד לא תיקן אותי, פתאום הנין שלי בא ומתקן אותי, בדבר הכי קטן בעולם".

לפני כמה חודשים כשהרב אלישיב זצ"ל נפטר, היה צער גדול בעם ישראל. היתה לווייה גדולה. עם ישראל אם לא נביאים הם, בני נביאים הם (פסחים סו ב), מבינים שמדובר באדם גדול משכמו ומעלה, גבוה מכל עם ישראל. אלפים ורבות הגיעו ללוותו בדרכו האחרונה.

כשהרב אלישיב היה בן תשעים ושבע, כבר אחרי ניתוח, ביקש מילדיו שלא יבדקו את חדר הספרים שלו לפסח, מפני שסבר שאם מנקים כמו שהרבנית עליה השלום נהגה לנקות, כבר אין חיוב בדיקת חמץ, הכל נקי. למרות שבגילו המופלג זוהי סכנת חיים עבורו, השתטח הרב על הרצפה, החל לבדוק חמץ ואמר: "זה מצווה שבגופו, ואני חייב לקיים אותה". הרב הכניס את ידו מתחת לארון לבדוק, לראות עם הנר שאין שם חמץ.

אחד שאל את הרב אלישיב: "איך אפשר להיות הרב אלישיב"? איני יודע מה הרב השיב, אבל אחר כך השואל ביקש מאחד הנכדים שישאל את הרב איך אפשר להתגדל כמוהו בתורה. הוא חיכה שבוע, שבועיים, חודש, והנכד לא חזר אליו. אז הוא חזר אליו בשנית ושאל לפשר השתיקה, הנכד ענה לו: "אגיד לך את האמת, את הרב אלישיב אני לא יכול להפסיק מלימודו בשביל שאלות כאלה, זה לא שייך.

הוא לא ישיב לי, הוא לא ישמע מה אני שואל אותו. חבל לו על כל שניה, כל רגע".

הבן של אחי עליו השלום, שניספה בתאונת דרכים, היה הרב של רחובות לפניי, שמו בן ציון קוק, הוא היה הרב הצעיר של ירושלים כשכבשו ושיחררו את הכותל המערבי, יחד עם הרב גורן. הוא שאל את הרב אלישיב שאלה. הגמרא בברכות (ה א) כותבת "התעיף עיניך בו ואיננו", כלומר אם אדם סוגר את עיניו מהתורה הוא שוכח את הכל. שאל הרב בן ציון: "כמה זה השיעור של 'התעיף עיניך' יום לא ללמוד, שעה לא ללמוד, דקה לא ללמוד"? הרב אלישיב לא השיב לו, אלא הסיר את משקפיו, עצם את עיניו ומיד פתח אותן, "ראית? זה 'התעיף עיניך בו ואיננו'". הרב אלישיב לא היה אומר דבר שהוא לא היה מקיים בעצמו. המשנה באבות תמיד מתחילה ב: "היה אומר". הר"ן במסכת אבות מסביר שהכוונה היא, שמה שהוא היה - את זה הוא אמר. אדם לא יכול להגיד דבר שהוא לא. כזה היה הרב אלישיב.

בניין ירושלים

אני זוכר את כאב הלב הנורא שהיה לנו כשהחריבו את גוש קטיף. זו הייתה הפעם היחידה שנלחמנו שיזמינו את מועצת הרבנות הראשית לשיבת הממשלה, וקיבלו את דרישתנו. באנו לשם, צפינו איך ישיבת הממשלה מתקיימת ואמרנו את דעתנו: "תדעו לכם, ההלכה אומרת שאסור להרוס בית כנסת, וזה נלמד מפסוק שממנו לומדים שאסור להחריב את בית המקדש, 'והשימותי את מקדשיכם'. אומרת הגמרא, שאפילו בתי כנסת שעומדים בשימונם אסור להחריב. בחורבנם הם עומדים - אסור לעבור ולנהוג בהם בזלזול, גם אם נשאר רק אבנים. גם האבנים קדושות".

'החורבה' עמדה שנים רבות בחורבנה בלי שרצו לבנות אותה, היו שטענו: "יש הרבה בתי כנסת, לא צריך כל-כך הרבה". בתגובה הרב ג'ולטי, שהיה הרב של ירושלים והיה חכם גדול ותקיף מאוד, כתב מכתב לממשלה: "תדעו לכם, אבנים של בית כנסת הם אבני קודש".

בקהלת כתוב (ג ה,ח): "עת לאהוב ועת לשנוא".. ובין כל העיתות מוזכר גם "עת להשליך אבנים ועת כנוס אבנים" מה הכוונה? אינתיפאדה? מפרש שם רש"י: "עת להשליך אבנים - בחורי ישראל מושלכים, תשתפכנה אבני קודש". כשהחריבו את ירושלים, החריבו את המקדש, אבני המקדש התגוללו בראש כל חצות. זו הכוונה

בית המקדש". שמעתי את זאת גם מפיו של הרב אלישיב.

על כל פנים, כשהתייעצתי עימו הוא אמר לי: "אני רוצה שאתה תהיה הרב של בית הכנסת". שאלתי: "מי אני שאהיה במקום כזה? אני לא ראוי כלל". הוא השיב: "אתה תדאג שיהיה מקום שכולו תורה". וברוך ד', תיירים לא נכנסים לבית הכנסת. שם רק לומדים, רק לימוד תורה.

רבנות ראשית מתוך תורה!

בארץ הקודש צריכים למצוא רבנים שיתאימו לתפקיד, שלא יכתבו על אוטובוסים 'תבחר בי להיות רב'. מעולם לא ראינו דבר כזה. ברוך ד' אני כבר לא צעיר בימים, ראיתי הרבה רבנים בבחרותם. לא ראיתי שהרב גורן כתב על אוטובוס 'תבחר בי'. גם לא הרב עובדיה יוסף ולא הרב שפירא. זהו מצב נורא ואיום שבוחרים רבנים בעסקאות שונות.

יש לנו תלמידי חכמים צעירים ומצויינים שיכולים לבוא תחתם, בזכות עצמם ובזכות אבותם, ביניהם הרב יעקב שפירא, הרב שמואל אליהו. יש לנו ברוך ד' הרבה תלמידי חכמים גדולים ונבונים. אין מקום לתעמולה שכזו, לאמירות שצריך או לא צריך מצוות. הרב איננו בעל הבית על התורה. אסור להחסיר מהתורה את אחת.

רבינו יונה בספרו שערי תשובה מספר על אדם שיש לו עבד שתמיד ממלא אחר הוראותיו, אך יש דבר אחד שהעבד לא מוכן לעשות, מגדיר רבינו יונה: "כבר פרק עול אדונו מעליו". כלומר, הסירוב מגלה שכל מה שהוא עשה זה מפני שהוא רצה לעשות, ודבר שהוא לא רוצה הוא לא עושה.

התורה איננה תלויה ברצון. התורה היא תורת אמת. אם את אחת חסרה בתורה ספר התורה פסול. הרמח"ל מסביר שבזמן בית המקדש, היה האור בא אלינו דרכו. כל קדושת העולם היתה עוברת דרך המקדש. משחרב בית המקדש, הקדושה מגיעה דרך האותיות של התורה. לכן, אם את אחת חסרה ח"ו, התורה פסולה, אין בספר התורה קדושה אלא של חומש, שכידוע קדושתו פחותה. על כן, אסור למעט בדברי תורה, אסור לבוא ולהגיד מה כן ומה לא.

מעל לעשרים וחמש שנה הייתי במועצת הרבנות הראשית, וזכיתי ברוך ד' לשמש שם את כל הרבנים הראשיים שהיו. תמיד ידענו שהמלאכה היא לשם שמים, רק לשם הקדוש-ברוך-הוא ולא לשם דברים אחרים.

להשליך אבנים. יגיע הזמן שהקדוש-ברוך-הוא ייתן לעם ישראל את הזכות, את האפשרות, לכנוס את אותם אבנים ובעזרתם לבנות מחדש את ירושלים ואת המקדש. הזמן הזה לא כל-כך רחוק, בעזרת ד' יתברך.

לכן הרב ג'ולטי כתב להם שאסור לגעת באבנים והם יישארו במקומם, בזכות זה יהיה אפשר אחר-כך לקום ולבנות אותם.

אני מבקש לציין לטובה את יצחק לוי, ששימש כשר השיכון. הוא הביא אל הממשלה את ההחלטה לבנות מחדש את בית-כנסת 'החורבה', והעביר אותה. ההחלטה התקבלה. לפני שלוש עשרה שנה זכתי לקבל מכתב ממשדד השיכון, מלשכת השר. תמתי, שהרי לא לווייתי משכנתא ואיני חייב כסף, מה רוצים ממני? אני פותח את המכתב וקורא שהממשלה החליטה לחדש את בית-כנסת 'החורבה' בעיר העתיקה. שמחתי כל כך! אמא שלי נולדה בעיר העתיקה, סבא וסבתא שלי נולדו שם, וכך כל המשפחה. הם חיו בה מעל מאה שנה, שם העמידו שלושה-ארבעה דורות, ברוך ד'.

לאחר שקיבלתי את המכתב, ניגשתי להתייעץ בעניין עם הרב אלישיב, אני לא יכול להחליט לבד. אולי אני לא ראוי לכך? מי אני? הרב אמר: "אם אתה מאמין שאתה יכול לעשות את המקום הזה למקום שלומדים בו יומם ולילה, כמו שהיה בעבר, שזה היה המקום הכי מרכזי של התורה, אז קח את זה על עצמך".

הרבה מגדולי ישראל למדו שם. ר' יהושע לייב דיסקין, הרב טיקוצ'נסקי, האדר"ת ועוד. כל גדולי ירושלים למדו שם יומם ולילה.

כשהרב של ירושלים הזדקן ולא ראה טוב, ביקש שיביאו לו עוזר. מכל גדולי ישראל בחרו עבדו את רב העיר מיר. כל יום כשהיה רואה את ירושלים בחורבנה היה הרב של מיר בוכה. הצטער עליה צער גדול ועמוק ומשום כך נפטר בעודו צעיר. טרם פטירתו אמר שאין לו כח עוד לבכות על ירושלים ובית המקדש, הוא לא יכול לעמוד בזה. ככה צריך להיות. אדם שירושלים קרובה אל ליבו ואכפת לו ממנה באמת, לא יכול שלא לבכות על חורבנה. ברוך ד' בזכות הצער זכינו לראות בבניינה, ש"כל המתאבל על ירושלים זוכה ורואה בשמחתה" (תענית ל ב). ברוך ד' היום ירושלים חזרה להיות התחלה של משהו. הקדוש-ברוך-הוא יעזור לנו שזו תהיה רק התחלה.

ביד תלמידיו של הגאון מוילנא שמורה מסורת ממנו, על פיה הגאון אמר: "תבואו לירושלים, תגורו בירושלים ותבנו את בית הכנסת 'החורבה'. אחרי 'החורבה' יבנה

שקידתו וקדושתו של מרן הרב קוק

מסופר על הרב קוק, בתקופה שהיה הרב של יפו והמושבות. בליל שבת אחד יצא מביתו להתאווור מהחום, וכשרצה לחזור חזרה הוא לא מצא את הדרך הביתה, הוא לא זכר איפה הוא גר. הרב פנה לאדם ברחוב, ושאל: "סלח לי, אתה יודע איפה הרב קוק גר?" אותו אדם הובילו לביתו.

לאחר כמה ימים, אחד מהמעריצים של הרב שלח לו מכתב בו כתוב שהרב קוק תלמיד חכם עצום כל-כך, עד שהוא יודע את כל התורה כולה, כמו שאמרו על אחד האמוראים, שהיה בקיא בתורה כמו שהיה בקיא ברחובות של פומפדיא. הרב אמר בתגובה, שאילו היה יודע את התורה כמו שהוא מכיר את הרחובות של יפו, לא היה יודע כלום. אותו מעריך כתב על הירושלמי, לא על הבבלי. כולם ידעו שהרב יודע את הבבלי, אבל גם את הירושלמי הוא ידע, את כל התורה כולה והכל בשקידה. הרב היה אומר שאדם צריך ללמוד את אותו דף שישים יום, וגם שישים דף ביום אחד. גם את זה וגם את זה צריך.

כשהרב למד בוולוז'ין, לא היו פנימיות והתלמידים שכרו חדרים אצל בעלי בתים. העיירה וולוז'ין הייתה ענייה מאוד והם שילמו פרוטות ספורות עבור החדרים. יום אחד באה בעלת הבית וביקשה תוספת תשלום, כי היא ענייה מאוד. הרב קוק הסכים מיד. אחרי שהלכה, אחד החברים בחדר שאל: "למה הסכמת כל-כך מהר? אולי היינו יכולים לתת לה רק חצי ממה שביקשה" ענה לו הרב: "חז"ל אומרים 'אל תרבה שיחה עם האישה' (אבות א ה), זה שווה את המחיר".

לפני מאה שנה, היתה בארץ מלחמה מצד אחד, וארבה כבד מאוד מצד שני, שאכל את שארית הפליטה כולה. אותה תקופה התנהלה מלחמת העולם הראשונה וע"כ הרב היה תקוע בחוץ לארץ. כתב לו הרב חרל"פ: "אני יודע שאילו כבודו היה בארץ ישראל, הארבה לא היה מגיע לפה. הזכות שלך היתה שומרת שזה לא יקרה".

יש סיפור נוסף, כמדומני שהוא סיפור ידוע. ישנו מנהג להוציא כל שבוע את ספר התורה ולהגיה את הפרשה שעתידיים לקרוא בה בשבת. אילולא מגיהים עלולים למצוא אות אחת פגומה, פסולה, במקרה כזה צריכים לחגור את הספר תורה ולקשור אותו מבחוק. זה ממש זלזול בכבודו של תורה, כולם רואים שבתוך ארון הקודש יש ספר תורה פסול. לכן יש שמקפידים על כך ובודקים בכל יום חמישי אם הפרשה טובה, אחרי שנה-שנתיים יודעים שספר התורה הזה נבדק כמה וכמה פעמים והוא כשר. הרב קוק נהג לקבל אליו בימי חמישי את סופר הסת"ם המפורסם של ירושלים בכדי לקיים מנהג זה.

שבוע אחד סופר הסת"ם בדק את הספר, סיים ואמר שברוך ד' הכל בסדר, אין שאלות. הרב קוק רצה לשלם לו שכרו אך לא מצא מעות בכיסו, שהרי אם היו, הרב היה נותן לעניים. הסופר התחיל להרגיש לא בנוח, אמר: "הרב, אני בא בשבוע הבא שוב ואז הרב ישלם לי, זה לא נורא". אמר לו הרב: "לא ולא, חכה". הרב חיפש וחיפש עד שמצא באחת המגירות שעון כיס מזהב, שכתוב עליו: "מזכרת העיר שיקגו לרב הראשי של ארץ ישראל, הרב קוק". איך הגיע אל הרב שעון זה? היתה משלחת של רבנים שיצאה מארץ ישראל לאמריקה כולה. לא כדי לגבות כסף אלא כדי לדבר עם יהודי אמריקה, שידעו שצריכים לחזק את התורה בארץ ישראל. הרב היה ראש המשלחת וחלקו לו כבוד גדול. במהלך הביקור פגשו את ראש העיר של שיקגו שנתן לרב את השעון הזה, גם לכבודה של ארץ ישראל. את השעון הזה, נתן הרב לסופר הסת"ם. כשקיבל הסופר את השעון שאל את הרב: "בגלל שבדקתי ספר תורה הרב נותן לי שעון זה?" ענה לו הרב: "אני מאוד מבקש ממך לקחת את זה ממני". לאחר הפצרות רבות הוא לקח את השעון.

למחרת בבוקר, לאחר התפילה בישיבה, הגיע הסופר והחזיר לרב את השעון. הרב כל-כך התרגש, לקח אותו בידו ועבר איתו בישיבה. אמר הרב לתלמידים: "בואו תראו מי אלו אנשי ירושלים! האדם הזה, אני חייב לו כמה פרוטות, והוא נותן לי בשביל זה שעון זהב". והרי הרב נתן לו את זה בתור משכון, לא בתור תשלום. אלא שאצל הרב קוק כל דבר זה הלכה. כתוב: "לא תלין פעולת שכיר איתך עד בוקר" (ויקרא יט ג), אם שכרת שכיר שיעבוד אצלך בלילה והוא סיים את עבודתו, אם השמש זרחה בבוקר ולא שילמת לו את המשכורת, עברת על לאו דאורייתא של "בל תלין". נתת לו ללון לילה שלם בלי התשלום. לכן, כשהרב קוק לא מצא כסף, הוא נתן לו את השעון בתור תשלום. אם הוא היה נותן לו את השעון בתור משכון, הוא לא היה מקיים "ביומו תיתן שכרו". הוא נתן לו את השעון הזה במתנה גמורה ומוחלטת, כדי לקיים מצווה זו. לכן כשהסופר בא בבוקר, הרב ממש התפעל, כי מבחינתו השעון של הסופר, הוא נתן לו במתנה.

הרב רבינוביץ', ראש עיריית בת ים, היה גיסו של הרב, הבן של האדרת. פעם אחת הם באו לבקר יהודי חשוב מאוד בירושלים, תלמיד חכם גדול. כשנכנסו, האישה הביאה הגישה את כל האוכל שהיה לשולחן. הרב קוק לא טעם כלום. גיסו, שהכיר את הרב ואת הליכותיו, נכנס לרגע למטבח, יצא ורמז לרב שהוא יכול לאכול. הרב הבין שזה בסדר טעם משהו ושתה כוסית קטנה בשביל הברכה, להניח ברכה בתוך הבית. למה גיסו של הרב נכנס למטבח? כיוון שישינה הלכה שאסור לאדם להנות מסעודה שאינה מספקת לבעליה. אם אדם נותן לך את כל האוכל שלו, אסור לך

לגעת באוכל הזה. זו סעודה שלא מספקת את בעליה. אפילו קצת אסור לקחת. והרב קוק, שהקפיד בכל דבר, גם בזה הקפיד.

התקרבות רחוקים לתורה

היום ברוך ד' כל-כך הרבה אנשים רוצים לחזור בתשובה. בנוסף לשיבות שיש לנו בירושלים וברחובות, אנו מקיימים פעילות של קירוב תשובה. זה ממש לא יאמן לבוא ולראות כמה סטודנטים נרשמים היום ללימוד. קראנו לתנועות שלנו 'מנהיגות יהודית'. הכוונה היא, שאם נבוא לאוניברסיטה עם זקן, כיפה ועוד, המחשבה הראשונה היא "מה אנחנו יכולים לעזור לכם"? לכן, יש לנו תנועה למנהיגות יהודית. כל אחד אוהב מנהיגות. הסטודנטים, הם דור העתיד להנהגת עם ישראל. אבל יהדות הם לא יודעים, לכן הם באים ללמוד. ישנם עשרות שלומדים לימודים קבועים כדי לדעת מה זה יהדות, כדי להיות מנהיג יהודי.

סטודנטית שלומדת באוניברסיטה בבאר שבע, ניגשה אליי בפעם האחרונה וביקשה שאסדר את החופה שלה. כל-כך שמחתי להזמין אותה עם בן זוגה לבית שלי, לדבר איתם קצת יותר, להיכנס. אנשים חוזרים בתשובה היום.

התורה נמצאת בארץ ישראל

לצערנו הרב אין תורה בעולם, צריך להכיר את המצב שלנו. אירופה היתה מבצר של תורה, גדולי תורה, גדולי חסידות, גדולים ממש. מנהיגי הדור. באו הנאצים וכלו אותנו, שרפו, חנקו, בכל מיתות בית דין. אירופה נשארה ריקה לגמרי מתורה. בצרפת יש מעט מאוד ישיבות עם מספר תלמידים חלשים וביניהם תלמידים שצריכים לקבל עזרה. באנגליה יש ישיבה גדולה אחת, לומדים בה שלוש מאות בחורים, זה מה שיש. עדיין לא נרפאנו מהשואה. גם בצפון אפריקה המצב רע. צפון אפריקה העמידה לנו גדולי תורה. הרב רוזנר סיפר, שכשהגיע לארץ רבי מאיר אבוחצירא, אבא של רבי דוד, רבי רפאל ורבי אלעזר אבוחצירא, הוא בא אותו. הוא שמע עליו ש"אריה עלה מבבל" וביקש לראותו. כשנפגשו החלו מדברים בכל חדרי התורה. הרב רוזנר העיד שכל דבר הוא ידע על בוריו.

לא משנה אם זה חכם מחכמי ספרד או מחכמי אשכנז, בפי כולם הייתה שגורה התורה כולה. הם באו לכאן כשהיו כבר בנויים, הם לא נתגדלו כאן.

כשעלו לארץ שלחו את הילדים שלהם לקיבוצים, קלקלו אותם. זה צער נורא ואיום. הילדים כתבו מכתבים להורים: "קחו אותנו חזרה לחוץ לארץ - איננו רוצים להיות פה". אמנם ראש ממשלה אחד ביקש התנצלות, אך ההתנצלות לא הפכה אותם לתלמידי חכמים.

גם בדרום אפריקה היו קצת ישיבות אך היום יש שם כולל אחד של עשרה אברכים בלבד. גם בדרום אמריקה - ברזיל, ארגנטינה, כל המדינות הגדולות, יש כוללים ספורים ועוד כמה ישיבות של מאה בחורים אך מתגוררים שם אלפי יהודים.

המקום היחיד שיש בו ריבוי תורה זה צפון אמריקה. יש שם 'ישיבה אוניברסיטה', שרבים מהתלמידים שלה באים ללמוד בארץ. הם באים מפני שהם מבינים שיש רק מקום אחד ללמוד בו תורה, וזה בארץ ישראל. אין מקום אחר. קיימת גם ישיבת 'לייקווד', המונה למעלה מחמשת אלפים תלמידים. זהו מרכז תורה גדול אך כל התורה נמצאת בארץ ישראל. אם יפגעו בתורה של ארץ ישראל, מה יהיה עם ישראל?!

מסירות נפש על התורה

נסיים עם מה התחלנו בו. על מה נסוב הוויכוח בין רבי יוסי בן קיסמא לרבי חנינא בן תרדיון?

ישנן מצוות שאנו מצווים עליהם ב'הרג ובל יעבור': עבודה זרה, גילוי עריות ושפיכות דמים. על יותר מזה לא נצטוונו. אם מבקשים מאדם לחלל שבת ומאיימים שאם לא יחלל ירגו אותו, וזה לא כדי לעקור את הדת שלנו, הוא לא צריך למסור על זה את הנפש.

גם על תורה לא מצאנו שצריך למסור את הנפש. זה מה שרבי יוסי בן קיסמא אומר לו: "הם יתפסו אותך, הם יבואו ויכרכו אותך עם ספר התורה ויעלו אותך באש. למה אתה עושה את זה? מה יהיה עם התורה?" ורבי חנינא בן תרדיון מבין שרבי יוסי בן קיסמא עומד למות, הוא חושש שאם יפסיק ללמד תורה, התורה תיעלם ולא יהיה מי שיחדש אותה אחר-כך. הוא ידע שאם יראו שהוא מוסר את חייו על התורה, התורה תימשך בעם ישראל. התורה ניצלה בזכות העובדה שהוא הקריב את חייו עבורה.

התורה היא "חיינו ואורך ימינו" (ברכת 'אהבת עולם' בתפילת ערבית). "אין אומתנו

אומה, אלא בתורתיה" (אמונות ודעות), תורה שבכתב ותורה שבעל פה. בלי זה אנחנו לא עם ישראל. במדינות שהיו מליון יהודים, כמו פינלנד, היום יש מאתיים חמישים. כולם נעלמו והתבוללו בעמים מפני שלא בנו שם תורה, ישיבות, תלמודי תורה. הרפורמים באמריקה הם דור שישי לרפורמה, כולם כבר נשואים בנישואי תערובת. הנכדים שלהם כבר לא יהודים, הם מאימא גויה. מה אפשר לעשות איתם?! פעמים רבות כשאני נמצא שם מבקשים ממני לדבר עם הנכדים, עם הבנים. אני אומר לאנשים: "ליום כיפור אתה לוקח אותו איתך"? והם עונים: "לא. אני בחנות. מה, אקח אותו איתי לחנות"? זו הכוונה של "לוקח אותו איתך". אלו דברים קשים מאוד.

לכן, צריך לדעת שעלינו להתחזק בעניין התורה. לא לסגת. לעשות כל מה שביכולתנו, בעזרת ד' שהתורה לא תשכח מישראל. כמה שנמסור את נפשנו עליה, כך התורה תהיה יותר חזקה.

המהר"ל מסביר איך אירע שהיוונים הצליחו לחלל את המקדש, שהרי הם בעצמם לא האמינו שאפשר לחלל אותו. מובא במדרש שזה בגלל שהכהנים התרכו ממלאכת המקדש. זה מה שנתן ליוונים את הכח לבוא ולטמא אותו.

על כן, כל אחד שלומד תורה ייקח איתו מישהו נוסף, עוד חברותא. יש עוד בחור במקום שאתה גר בו, בעיר שלך. תזמין לו: "שמע, אולי אתה רוצה לבוא, תלמד בישיבה הזו". קח אותו לישיבה לשבת, סע איתו יחד, שיראה איך ישיבה נראית. אנשים שמגיעים לישיבה תמיד מתפעלים. הם רואים את גדלותה ואת אצילותה המיוחדת, פוגשים מהי התורה לעם ישראל.

ציפייה לבית המקדש

בתפילת מוסף כתוב: "ואת מוסף יום השבת הזה". מה הכוונה? עכשיו יבנה המקדש? כולנו נרוץ?! הפירוש הוא - תלוי איפה מתפללים. כשאדם מתפלל ברחובות ואומר "את מוסף יום השבת הזה", זה באמת לא מובן. אבל אם הוא מתפלל ליד הכותל, בעיר העתיקה, ברובע היהודי, אז אני יכול להגיד "את מוסף יום השבת הזה". לשיטת רש"י המקדש יפול מהשמיים, והגמרא בסוכה אומרת שזה אפילו בשבת. לכן, זה ייתכן. נדמיין את זה: אני בדרכי הביתה לעשות קידוש, לפתע אני שומע אנשים רצים ברחובות, שרים, צוהלים ושמחים. אני פותח את הדלת, יורד למטה, נסחף עם הזרם של האנשים. שואל אותם: "מה קרה"? והם עונים:

"המקדש ירד מהשמיים! יש מקדש בהר הבית"! כולם רצים, להיות מהראשונים, לבוא ולזכות להגיע לשם. פלאי פלאים ממש. זה הכוונה "הזה", כפשוטו. אך זה רק כשמתפללים בירושלים. במקום רחוק זה כבר איסור תחום שבת. לכן מסביר האלשיך הקדוש דבר נפלא: כשיבנה המקדש לעתיד לבוא, יעשו את החשבון של כל השבתות וכל הרגלים, של כל הקורבנות שהתחייבנו בהם ולא הקרבנו מפני שלא יכולנו, ויביאו את כל הקורבנות הללו לאלפיהם למקדש.

הקדוש ברוך הוא יזכה אותנו במהרה בימינו ונאמר אמן.

אחריותו ותפקידו של רב בישראל

הרב מרדכי שטרנברג

תלמיד חכם, רב ורבו המובהק

ניגש לנושא מתוך התבוננות בהגדרה ההלכתית. מצאנו בהרבה מקומות בתורה חיוב של כבוד תלמידי חכמים ומצאנו חיוב של כבוד רב. המושג תלמידי חכמים אינו מושג כל כך פשוט בהגדרה, "והדרת פני זקן - זה שקנה חכמה" (קידושין לב ב). נשאלת השאלה: מה יש ברב שאין בתלמיד חכם? ודאי שרב הוא תלמיד חכם, אך מה יש בהגדרה ההלכתית של רב יותר מאשר בתלמיד חכם?

הרמב"ם בתחילת הלכות תלמוד תורה פותח במצווה הראשונה: "לתלמוד תורה", ואח"כ ממשיך במצווה השנייה: "לכבד מלמדיה ויודעיה". באופן פשוט מדובר על כבוד תלמיד חכם, זקן, שלהלכה יכול אפילו יניק וחכים כלומר תלמיד חכם אף על פי שהוא צעיר בגילו, לאו דווקא זקנה של שיבה. לעומת זאת, כשהרמב"ם מגיע לדין של כבוד תורה בפרק ה', הוא מוסיף גדר נוסף בכבוד תלמיד חכם: "כשם שאדם מצווה בכבוד אביו וביראתו כך הוא מחויב בכבוד רבו ויראתו". למדנו שיש מושג של כבוד ויראה אצל רבו, כפי שאנו מוצאים אצל אביו ואמו. אלא שבאביו ואמו מבואר המקור וגדרו: "כבד את אביך ואת אימך" (שמות כ יב), "איש אימו ואביו תיראו" (ויקרא יט ג), אך ברבו יש מקום לברר מה הוסיף כאן הרמב"ם יותר מגדר המצווה הפשוטה של "והדרת פני זקן", ומהו המקור לתוספת זו. הכסף משנה על הרמב"ם מפרש שכוונת הרמב"ם כאן זה דווקא רבו המובהק.

יסוד לחלוקה של הכסף משנה אנו מוצאים במשנה בבבא מציעא (לג א). המשנה עומדת על מעלת רבו של אדם: "אבדת אביו ואבדת רבו של רבו קודמת שאביו הביאו לעולם הזה ורבו שלמדו חכמה מביאו לחיי העולם הבא". לא כל תלמיד חכם נכנס לגדר הזה. השבת אבדה לאביו או לתלמיד חכם, אביו קודם, אך השבת אבדה לרבו או לאביו, רבו קודם. המושג של רב מתחיל מהנקודה של

תלמיד חכם, אך יש פה ערך מוסף, הגדרה מיוחדת במושג רב.

אם כן, נמצאנו למדים שישנם שלשה מושגים: תלמיד חכם, רבו ורבו המובהק.

ממשיך הרמב"ם ומבאר את המקור לחידושו: "אמרו חכמים, מורא רבך כמורא שמיים", זוהי משנה במסכת אבות, וכתוב שם "מורא רבך" דווקא ולא מורא תלמיד חכם. למושג זה שמבואר במסכת אבות, יש הגדרה הלכתית שעומדת ביסוד כבוד רב ומוראו, מעבר להגדרה של כל תלמיד חכם. התוספות במסכת בבא קמא (מא ב) שואלים: הרי למדנו "את ד' אלוקיך תירא - לרבות תלמידי חכמים", תלמידי חכמים - לא רבו, ואף על פי כן חז"ל דרשו "מורא רבך כמורא שמיים", אז למה צריך גם את הפסוק "והדרת פני זקן"? הרי "את ד' אלוקיך תירא - לרבות תלמידי חכמים" זו הפלגה גדולה יותר? ואמרים התוספות את היסוד הזה שרציתי לעורר: "מורא רבך כמורא שמיים" זה דין ברב, אך "והדרת פני זקן" זה דין בכל תלמיד חכם.

הרבי מבריסק הסביר שיש ברמב"ם הזה שתי הלכות:

א. "והדרת פני זקן", הלכה פשוטה.

ב. "מורא רבך כמורא שמיים", "את ד' אלוקיך תירא" - לרבות תלמידי חכמים.

כלומר, "מורא רבך כמורא שמיים" ו"את ד' אלוקיך תירא" זה לרבות תלמיד חכם שהוא רבך, ואילו "והדרת פני זקן" זה על כל תלמיד חכם.

לכן, אולי המשמעות הפשוטה בדברי הרמב"ם היא שכל פרק ה' עוסק בהלכות כבוד רב, ובפרק ו' בהלכות של תלמיד חכם, שכתוב שם: "כל תלמיד חכם מצווה להדרו אף על פי שאינו רבו שנאמר מפני שיבה תקום והדרת פני זקן", הרמב"ם מדגיש - "אף על פי שאינו רבו". כלומר, יש הלכות רב ויש הלכות של כבוד תלמיד חכם.

רב

מהו המושג רב?

על פי הגמרא בקידושין (לב א), תלמיד חכם ורב אלו שני מושגים שונים. צריך להתבונן במושג של רב, שמביאו לחיי העולם הבא שישנן הלכות מיוחדות בדיני רב.

- לרבות תלמידי חכמים", זה "מורא רבך כמורא שמייים"! השאלה היא איפה אנחנו פוגשים את הקב"ה, את התורה, את התורה שמחייבת אותנו.

כאמור, כל תלמיד חכם וכל תורה יקרה לנו מאוד, אבל יש בחינת רב, המושג רב הוא מושג יסודי ודרוש מאוד, לא תמיד זוכים לזה. "עשה לך רב" (אבות א ו) זה לא פשוט, לא תמיד זוכים לרב. אדם שנמצא בעולם בו יש את הקב"ה, יש את התורה ויש תלמידי חכמים, אבל אין לו רב, זו מסכנות גדולה! הוא לא יכול לקיים "את ד' אלוך תירא - לרבות רבך". לדברי המהר"ל (שם) נועז מאוד לומר את זה, ולכן רק רבי עקיבא לימד שיראת רבו היא יראת ד'. היתכן??? צריך לפחד ממהו חוץ מהקב"ה? צריך להיות מלא משמעת עמוקה שהיא יראה מאוד משהו?

הזכיר הרב אבינר, "האם יש עוד מישהו שאנחנו חייבים לעשות את דברו חוץ מאת דבר ד'? אנחנו חייבים לעשות את דבר התורה". לימד אותנו הקדוש ברוך הוא בתורתו "את ד' אלוך תירא לרבות- תלמידי חכמים". מי שלא זוכה לרב במידה רבה לא זוכה לפגוש את הקדוש ברוך הוא, הוא לא זוכה לפגוש את התורה, יש פערים הוא לא זוכה לפגוש את הקצה האחרון, את דבר ד' החי, זה רב! גם כל תלמיד חכם הוא בבחינה זו. אולי אפילו מי שאיננו ממש תלמיד חכם, כל מי שיש בו דבר תורה, גם בזה מדרגות. יש תלמיד חכם בישראל, בהוראה בפסיקה או בהפצת תורתו, לומר "תורתו יהגה" לא כל מי ש"בתורת ד' חפצו" מגיע ל"תורתו יהגה" "תורה דיליה". מצווה גדולה וצורך לכל אדם וכלל ישראל שיהיה לו רב, מה זה אומר? שיהיה לו דבר ד' חי אצלו, שתהיה לו תורה, שיהיה לו קדוש ברוך.

אני לא מתייחס למה שעומד על הפרק וכן מתייחס אליו, אך בוודאות לא מתייחס לאף אחד באופן אישי.

השאלות העיקריות שצריכות להעסיק אותנו הן מזה תורה ומה זה רב. אלו שאלו יסודיות.

במידה רבה לא ברור לנו מהי תורה.

ההבחנה בין רב לתלמיד חכם היא בהבנה היסודית: לפגוש את ד', את התורה, את דבר ד' החי, לפגוש תורה בעולם. יש אנשים שחושבים בטעות גדולה שהתורה מונחת בקרן זווית וכל הרוצה יבוא וילמד, כולנו מצויים ללמוד תורה. הטעות הזו מביאה למסקנה שתלמידי חכמים מיותרים. משה רבנו מיותר?! נורא ואיום. ההבנה שכולנו מצויים ללמוד תורה וכל אחד מצווה שיהיה לו רב,

כך כתוב שם: "הרב שמחל על כבודו כבודו מחול, שנאמר וד' הולך לפניו יומם", הקב"ה בעצמו מוחל על כבודו. הגמרא מקשה: מה אתה לומד מהקב"ה לרבו? "תורה דיליה היא"? הקב"ה יכול למחול על כבודו, העולם שלו, התורה שלו, הוא מוחל על כבודו. אבל כיצד התלמיד חכם יכול למחול על כבודו? בגמרא פה מבואר יסוד גדול שהרב צבי יהודה זצ"ל היה חוזר עליו, שהעניין כאן אינו בכלל כבוד הרב, אלא העניין הוא כבוד התורה! וכי אני מכבד את פלוני בגלל שהוא ידען? וכי אני מכבד את הרב כי הוא רכש כל כך הרבה ידיעות? אלא זה כבוד התורה. נקודה זו חשובה מאוד להמשך ההבנה.

ראינו שהקב"ה יכול למחול על כבודו, שהרי הוא בעל הבית. אך האם תלמיד חכם אורבו יכולים למחול על כבודם? האם הם בעלי הבית? הרי אני חייב בכבוד התורה ולא בכבודו, וכיצד ניתן להקל בכבוד התורה?! עונה הגמרא: "תורה דיליה היא, דכתיב ובתורתו יהגה יומם ולילה". גם רבא מודה שזה לא כבודו, אלא כבוד התורה, אבל הוא בעל הבית. התורה היא שלו, הוא בעל הבית על התורה, "ובתורתו יהגה יומם ולילה". "כי אם בתורת ד' חפצו" (תהילים א ב), בתחילה זה תורת ד', ואח"כ - "ובתורתו יהגה יומם ולילה", יש סדר בפסוק, הוא הופך להיות בעלים על התורה. כל תלמיד חכם שמחל על כבודו, כבודו מחול, כך מבואר ברש"י ובכסף משנה, אך הרבי מבריסק סובר שרק רבו המובהק יכול למחול.

מכל מקום, מתוך פשטות דברי הגמרא העלינו מושג של כבוד תורה, והרב צבי יהודה זצ"ל היה חוזר על זה הרבה, שאין מושג של 'כבוד תלמיד חכם', אלא הכל זה בבחינת כבוד התורה, כבוד תורת ד'.

פגישה עם התורה

צריך להבין שהמושג 'כבוד תלמיד חכם' וקל וחומר המושג 'רב', הם בבחינת פגישה עם התורה. וזהו ההבדל שמגדיר את רבו לעומת תלמיד חכם. אצל כל תלמיד חכם התורה היא "תורתו", אבל מי התורה בשבילי? איזה תורה מביאה אותי לחיי העולם הבא? כל תלמידי החכמים יקרים לנו מפז, וכולם "תורה דיליה". הרבי מבריסק סובר שאולי לא כך דעת הרמב"ם. כשאנו פוגשים תלמיד חכם, פוגשים רב, יש הבדל עצום ביניהם. הרב זה התורה שלי, התורה שמחייבת אותי. הקב"ה מחייב אותנו, תורתו מחייבת אותנו. שמאי זה תורה שלי והלל זה תורה שלי, ובכל זאת כשאני תלמיד של הלל, זוהי התורה שמחייבת אותי, התורה שיש לי משמעת עמוקה כלפיה, כלפי הקב"ה. "את ד' אלוך תירא

זה דבר גדול מאוד! זוהי זכות גדולה למי שעושה לעצמו רב. אי אפשר לעם ישראל בלי משה רבנו! בלי המושג רב. "את ד' אלוקיך תירא" זה לא בגדר היתר, זה הכרחי בכדי לחיות את יראת ד'! ממילא פשט שהמבחן העיקרי של הרב, השאלה העיקרית היא תורה. מה זה תורה? זה שאלה לא פשוטה.

יש אנשים שחושבים שהתורה היא פתרון להרבה שאלות. לכן מבקשים גם מהרב שייתן פתרונות. אתנסח בלשון חריפה: התורה אין מטרתה לפתור בעיות! לחושב שהקב"ה היה צריך להמציא אותה כדי לפתור בעיות, זוהי עבודה זרה. הקב"ה לא נוכח בעולם כדי לפתור בעיות, כל הבעיות נולדות משום שאנחנו לא יודעים שיש הקדוש ברוך הוא. התורה איננה פותרת בעיות. אלא כשהתורה מאירה אין חשכה, ואז יש גם הוראת דרך ולימוד מה לעשות.

קודם כל צריך לדעת שלפגוש את תורת ד', זה העיקר. אם הרב עסוק בתורתו ולא בתורת ד' הוא לא רב. "תורת ד' חפצו", עד כדי כך שתורת ד' תורתו, התורה מדברת. מה התורה אומרת? את ד'! מי שתורתו לא אומרת את ד', לא אומר תורה. תורה זה לומר את ד', לומר את דבר ד'! אומנם התורה מתייחסת גם למציאות העולם הזה, אך היא קדמה לעולם. הרב, תפקידו בעצם להיות תורה בעולם. לא לפתור שום בעיה - זהו הפתרון של כל הבעיות, להיות תורה בעולם. קודם כל המציאות של רב היא להיות תורה בעולם. "תורת ד' חפצו", במה עוסק הרב? הוא עוסק בחדרי חדרים להידבק עוד ועוד בקב"ה, להתמלא עוד ועוד תורה. הרב תפקדו האמיתי והיסודי זה להיות תורה בעולם, בעם ישראל ולעם ישראל. נתייחס בע"ה גם לבחינה הזאת.

--

יסוד עניינו, מציאותו, אישיותו וממילא תרומתו האדירה של רב, זוהי העובדה שהוא דבר ד'! מתוך שהוא דבק בד', דבק בתורת ד', מתוך זה הוא מלא תורה. הוא יכול למחול על התורה, הוא אפילו בעל הבית על התורה, "תורה דיליה". המציאות של רב מחייבת מאוד את הציבור.

מי שעושה הפך דברי הסנהדרין עושה הפך דבר ד', אפילו אם הם טעו. ע"י הדבקות

בתלמיד חכם את מגיע לדבקות בקב"ה, כשפוגשים ברב, פוגשים בתורה חיה. אדם שחי את יראת רבו חי בעולם אחר לגמרי, יש לו עולם שאין בו בעיות למרות שיש עוד הרבה מה לפתור.

התורה מובילה לעולם הבא. זוהי טעות לחשוב שהתורה מטרתה לעזור לנו חיות בעולם הזה. רב שהוא תורה בעולם דבק בקב"ה ורוצה להאיר את זה, או להיות אור כזה בעולם. זה אותו אור שמבקש את הדבקות האלוקית, את התורה, את העולם הבא. ומה יהיה על העולם הזה ועל השאלות הקשות שעם ישראל מתלבט בהם?

משה רבנו, רבן של כל ישראל, מבאר לנו בפרשת יתרו מה קורה עם כל ההסתודות מסביבו, העם מגיעים בכדי לפתור את ענייני הפעוטים, את בעיותיו בעולם הזה. הם לא שואלים איך להגיע לעולם הבא. משה רבנו אומר: יבוא אליי העם לדרוש אלוקים". אך לא כך העם עושה.

יש במשה רבנו הרבה דרך ארץ ונגישות, וגם יש בו תורה. יש הטוענים שכדי לטפל בבעיה צריך מאור פנים, עבודה סוציאלית, "הגיע הזמן שרבנים יהיו עובדים סוציאלים"- לא מבינים מה זה רב. משה רבנו לא מתכוון לומר שלא כואב שהשכן גזל מחברו, ודאי כואב לו! אך העם בא לדרוש אלוקים! מבאר הרב זצ"ל ב'אורות' שכל דין הכי פעוט בעם ישראל הוא חלק מהשאלה מה ד' אומר! הוא בא לדרוש מה ד' אומר, איך אנחנו מתקדמים לעולם הבא. הרב איננו עסוק בבעיות הקטנות. בנשמה בוערת שאלה אחרת לגמרי וכל המציאות חייבת להסתדר על פיה. לא קל להיות רב, הרבה יגידו שהרב זה לא רלוונטי. יגידו שלא מעניין אותם דבר ד'. משה צריך למסור לעם מה שד' אומר! אם משה רבנו לא מאמין כך הוא לא יכול להיות משה רבנו! אם רב לא מאמין כך הוא לא יכול להיות רב בשום פנים! לרב אכפת רק מה שד' אומר והוא יודע שזה מה שצריך לומר לעם ישראל! כי זה עם ישראל! משה רבנו הוא רעיא מהימנא. הקושי הכי גדול זה שרב מפסיק להיות רב ומטפל בבעיות. אז הוא כבר לא רב. אני לא מתכוון למישהו מסוים. המציאות של רב זה אחד שבוער בלבו וקרבו מה שד' אומר, לדבר לעם ישראל עכשיו במצב הזה. עכשיו הגיע מצב לומר מה ד' אומר, להגיד את האמת. מה יהיה דבר ד' החי זה מה שיהיה. אני לא נכנס לפתרון, רב מעולם לא עסק ולא יעסוק בלתת פתרונות, אף על פי שבזה הוא פותר. הרב עסוק בלהגיד את דבר ד'. הרב עסוק בלדעת שהעם בא לדרוש אלוקים.

יתרו אולי לא מבין את משה רבנו, העצה שלו לקוחה מעולם של אי הבנה. הרב זצ"ל אומר שמשה רבנו רצה לייסד את המשפט בישראל על יסוד המשפט הכי גבוה של דרישת אלוקים. משה רבנו הוא שיסד עבורנו את המושג הזה, המעמד

למשה רבנו לא היה פשוט להיות רעיא מהימנא.

ההבנה והידיעה שצריכה להיות בוערת ברב, זאת נקודה שהיא אחת מהבעיות של ציבור הרבנים שלנו.

רב הוא אדם שרוצה לעשות רצון אביו שבשמיים ושרוצה שעם ישראל יעשה את רצון אביו שבשמיים. הוא רוצה שגאולת ישראל תהיה רצון אביו שבשמיים. יכול רב לחשוב אני רוצה לעשות רצון אבינו שבשמיים, מה זה שייך לגאולת ישראל? יש לצערנו מצבים כאלה, וזה דבר לא שלם. אך הרצון לעשות רצון אבינו שבשמיים הוא הדבר הכי שלם. זהו הרצון להיות מלא את כל התורה, להיות מלא את כל התורה. את ד'. את כנסת ישראל.

לרב אחריות עצומה על רצון אבינו שבשמיים שיצא לפועל. אם ישנן שאלות נוספות שמעסיקות אותו הוא לא רב. כואב לי על כל מיני מצבים בעם ישראל שרבנים מציגים מציאות שהקב"ה כאילו צריך להתיישר על פיה. הם כבר לא רבנים. אי אפשר לחיות בעולם הסתירות הללו.

רב הוא אחד שלא אכפת לו משום דבר חוץ מקודשא בריך הוא. כנסת ישראל, גאולת ישראל והתורה עבורו הם הכל. ומה יהיה עם פלוני המסכן הזה? ככל שיותר אכפת לי מזה אני עלול להיות לא רב. אם בגלל שאכפת לך אתה לא מסוגל להגיד מה שד' רוצה, לך למקום אחר, אתה לא רב. אם רב יכול להגיד את רצון אבינו שבשמיים ולא אכפת לו מהפלוני הוא גם כן לא רב. רב הוא כמו משה רבנו שאכפת לו כל כך מהכל. הוא רועה נאמן. מה שבוער בו באמת זו קרבת אלוקים אדירה שכוללת את כל המציאות הלכאורה תחתונה ומלאת הסיבוכים, והוא באמונה עצומה אומר: "אם אין מחני נא מספרך אשר כתבת חטא העם הזה חטאה גדולה". משה רבנו אומר לקב"ה: זו בעיה שלך. ויחד עם זאת תחננוני לא מאשימים את הקב"ה חס וחלילה.

בחטא העגל משה רבנו, רעיה מהימנא, פועל בשני כיוונים: הראשון למטה, "מי לד' אלי", פעולה דרסטית חמורה מאוד בתוך האומה הישראלית. והשני, עיקר העבודה, למעלה. משה רבנו נושא בקרבו, חי באמונה אדירה את המציאות המסובכת שנוצרה, הוא עם הקב"ה, לא מולו. האחריות שלו היא על שני דברים שהם אחד, קודשא בריך הוא, להוביל את מלכות ד', ולהגיע אל מטרת כל המטרות

הזה, הבחינה הזאת של רעיה מהימנא, שעיקר הדבר שצריך להיות ברב זה דבקותו בקב"ה, בתורה, בדבר ד', בנצח, דבקותו בגאולת ישראל, אמונתו בעם ישראל, בדרישת אלוקים שבאומה הישראלית.

ראשית יש להבין מהי תורה. חוסר ההבנה בכך הוא בעיית היסוד של עם ישראל, של ציבורים רבים בתוכו ושל העולם הרבני שלנו. כשנבין מהי תורה ממילא נבין מה נדרש מאיתנו ומה נדרש מהרב.

התפקיד המעשי והעיקרי ביותר של הרב זה לומר שתורה זה הפתרון. לפעמים הציבור מצפה לפתרון ברמות שונות, ולאור זאת מציב לעצמו מטרות. מטרות אלו ברצונו להשיג. אם התורה יכולה להשיגן מצויין! ואם היא לא יכולה אז צריך פתרונות אחרים. אנחנו צריכים להיות מודעים לכך שיש שרוצים לבחור רב בתנאי שיהיה לו הרבה כשרונות אבל שלא יהיה רב! כי זה לא טוב לנו, גם בתוכנו, במעגל יותר צר. זו בעיה קשה מאוד. כמו שהזכיר הרב אבינר, כל אחד יכול לבחור רב, בתנאי שהוא רוצה רב. אדם שלא יודע מה זה רב רוצה לבחור רב? אלא באמת הוא לא רוצה רב.

לרב מטרות חשובות, אמירות ועקרונות שצריך לדבר אותם, אך המטרה היא התורה. התורה איננה אמצעי. זוהי אמת גדולה שעלינו לומר לעצמנו. לא כל דבר יובן לציבור הגדול. המטרה היא להתענג על ד' לא פשוט לציבור להבין זאת. המטרה היא הקב"ה, להתענג על ד'. ככל שנשיג רב שיותר יגשים מטרה זו כך נזכה יותר בתורה הגואלת, בגאולה, במלכות ד'.

לא נבחר רב בכדי לפתור שאלות שונות. בכך התרחקנו ומחקנו את המטרה, הקרבנו אותה למען הישגים אחרים. עלינו להפנים: מטרתנו היא קודשא בריך הוא, תורה, מלכות ד', גאולת ישראל האמיתית, דהיינו מלכות ד' בעולם, דהיינו מלכותם של ישראל בעולם.

נשיג מטרה זו ע"י שנתמלא יותר בתורה הגואלת. עם ישראל כולו עסוק בלדרוש אלוקים, וצריכה לבעור בעצמותיו של הרב האחריות על הקב"ה, על התורה, על כנסת ישראל, על דבר ד' של התורה הגואלת, האחריות על מלכות ד' בעולם. אין עושים את זה? מאמינים בזה! נושאים באחריות על זה, וכל מה שעושים, עושים בשביל זה!

העניין העיקרי זה התורה, הרב הוא התורה, ומהי התורה בקרבנו? הבקשה והאמונה הגדולה שכולנו והרב בראשוננו הולכים לדרוש אלוקים. לצורך זה צריך לעסוק בכל מיני בעיות שרחוקות לכאורה ממרכז העניין הזה אך הם חלק ממשי ממנו. גם

תפקיד הרבנות הראשית

הרב דוד חי הכהן

יציאה מעבדות לחירות

משה רבנו מצווה את ישראל (שמות יב כא): "משכו וקחו לכם צאן למשפחותיכם". התורה מצווה אותנו לקחת את קורבן הפסח ותוך כדי הדיבור עליו היא מוסיפה (שם שם כה): "והיה כי תבאו אל הארץ אשר יתן יהוה לכם כאשר דבר ושמרתם את העבדה הזאת". באיזו עבודה מדובר? ע"פ המשך הפסוקים מובן כי המדובר הוא בעבודה של קרבן הפסח "והיה כי יאמרו אליכם בניכם מה העבודה הזאת לכם, ואמרתם זבח פסח הוא לד'" (שם שם כו-כז).

מתוך פסוק זה מתבררת שאלתו של הבן הרשע והתשובה אליה. שאלותיהם של יתר הבנים נמצאות לאחר פרשה זו. הבן שאינו יודע לשאול מופיע בפרשת "קדש לי", ובהמשכה הבן התם, לעומת זאת הבן החכם מופיע רק בספר דברים בפרשת ואתחנן.

רואים אנו ששאלתו של הבן הרשע והתשובה עליה, מופיעה בתוך הפרשה של יציאת מצרים וקורבן פסח "בעשר לחדש הזה ויקחו להם איש שה לבית אבת שה לבית" (שמות יב ג), זה עדיין לפני העשירי בחודש. מדוע בניגוד ליתר הבנים בחרה התורה להביא את שאלתו בתוך הפרשה שעוסקת בעיצומה של יציאת מצרים?

נראה שהמשמעות של יציאה מעבדות לחירות יכולה להתפרש כיציאה מעבדות לריקנות חסרת משמעות, למציאות ש"איש הישר בעיניו יעשה" (שופטים כא כה). כי אם אנו יוצאים מעבדות של אחד ונכנסים לעבדות של שני, מה הרווחנו?

וכך הבן הרשע שואל: "מה העבודה הזאת לכם? אתם עובדים עד עכשיו, ואתם יוצאים מהעבודה לעבודה אחרת. כעת אתם מחויבים במצוות, מה העבודה הזאת לכם?"

התורה מצווה אותנו לענות לו: "זבח פסח הוא לד'". התורה מצווה אותנו להבין שמשמעות החירות איננה הפקרות אלא סדר. סדר חדש שמתאים לעם קדוש. הסדר הקודם, היה של מצרים, של אנשי החומר, אלה שאומרים "לי יאורי ואני

עם העם הזה. בעם הזה, בסיבוכים האלה, בכאבים האלה, במציאות הזאת שזקוקה לפתרונות. חס וחלילה לא לכופף את הקב"ה לפתרונות. הפתרון הוא הדבקות השלמה והמוחלטת של הקב"ה בעמו, בכולם.

התפקיד של כל רב בעם ישראל הוא להיות בקב"ה ובעמו. באחריות גדולה מאוד למה שקורה בעם ישראל, להיות כואב את המציאות הישראלית כולה ויחד עם זאת להיות חותר להוצאת רצונו של הקב"ה אל הפועל. המסירות נפש על הקב"ה היא מסירות נפש על האומה הישראלית היא מסירות נפש על כנסת ישראל. ההתעניינות בעם ישראל איננה יכולה להתבטא בהפניית עורף לקב"ה.

התורה היא המטרה ואיננה האמצעי. כשאדם נאלץ למצוא פתרונות שמביאים להתרחקות מהמטרה הוא חסר בתורה. הרב נדרש להיות מלא בתורה הגואלת, ביראת שמיים של אכפתיות על הקב"ה ורצונו בעולם וממילא על כנסת ישראל ועם ישראל. זה עניינו ותפקידו של רב. זוהי נשמתו. לעיתים במצבים של בלבול וחוסר בהירות נראה שרב צריך להיות מלא בדברים אחרים אך התפקיד שלנו להתרומם לרצות ולדרוש מעצמנו את האמת הכשרה.

בעזרת ד' שירבו בקרבנו יותר תלמידי חכמים, "תורת ד' חפצו", ההופכת להיות "תורה דיליה". תלמידי חכמים שעיקר עניינם שמאמינים באמת ד', מאמינים בתורה. שאינם מבקשים מהתורה פתרונות. התורה זה אורה, מתוך כך היא מורה דרך, מתייחסת לכל הפרטים. היא אורה גדולה מאוד, אף פעם לא תזיק לנו. התורה תפיץ בנו אור ותרחיק את החושך.

ככל שנדע יותר נקרב יותר את עם ישראל אל התורה וממילא אל גאולתו.

עשיתניי" (יחזקאל כט ג), אלה שבשר חמורים בשרם (שם כג כ) וכו', אלה שכל עניינם בעולם זה הנאות ותאוות. מצרים אבדו בגלל שהאמינו בעבדות הטבעית של עולם החומר. כשאנו יוצאים ממצרים אין להסתפק ביציאה מעבדות לחירות, שבעצם ממשיכה את אותו שיעבוד של מצרים.

המצרים מתייחסים אל העולם הזה כתכלית. התורה רוצה שנבין שאנו עולים למדרגה אחרת, איננו עבדי החומר. לא יצאנו ממצרים לא כדי להיות עבדים לטבע. אדרבא, יציאת מצרים כולה באה ללמד שהטבע כפוף לישראל. ריבוננו של עולם שינה את כל הטבע - את המים והעפר, את האוויר, האור והנשמות, הכל בשביל ישראל. בקריעת ים סוף, לא רק שהטבע לא עמד כנגדנו, אלא הוא בא לסייע לנו להטביע את מצרים- את אלה שהאמינו בטבע, אלה שעבדו למים. והתורה רוצה שלפני שנצא ממצרים נדע שהעתיד שלנו הוא עתיד של עם קדוש. איננו עם של חומר.

את זה צריך לדעת לפני שיוצאים מהעבדות. לאן אנחנו הולכים, מהי תפיסת העולם שלנו ואין צריך לארגן את העולם לפי תפיסתנו העולם כשבראשו מלך מלכי המלכים הקב"ה, אנחנו עבדים אבל גם בנים. בנים שבטבע שלנו, באישיות שלנו, מוטבעת החירות האלוקית. המעשים של המצוות אינם מעשים של שיעבוד, אלא מעשים שמתאימים לטבע האמיתי של ישראל.

לכן, התורה מדברת על זה בפרשה שעוסקת בעיצומה של יציאת מצרים. כדי שיהיה ברור לנו לקראת מה אנו יוצאים ממצרים והולכים לארץ ישראל, בבכדי לבנות מדינה של קודש.

מדינה של קודש אין משמעותה שיהודים דתיים שומרים שבת ואוכלים כשר, חוגגים את החגים ומתפללים בבתי כנסת. זה היה גם בחוץ לארץ. גם שם, בכל מקום ומקום שישאל הגיעו אליו "ואהי להם למקדש מעט בארצות אשר באו שם" (יחזקאל יא טז). בכל מקום היה לנו מקדש מעט, היו לנו בתי כנסת ותלמידי חכמים, תלמודי תורה, חברות צדקה, ביקור חולים וחברה קדישא. בשביל זה לא היינו צריכים לבוא לארץ ישראל. לא כדי שבארץ הזאת יהיו אוסף של גמחי"ם שאין בשום מקום בעולם ואפילו לא כדי שיהיה ריבוי של תורה, גם בבבל למדו הרבה תורה. התוספות בסוף פרק שני בברכות מביאים שבזמן הגאונים בימי דכלה, היו תקופות בהם הגיעו עשרות אלפים שביטלו חודש שלם כדי ללמוד תורה, וכך מובא במסכת ראש השנה שרבה נרדף ע"י השייח הפרסי בגלל שהיה מושך אליו קהל עצום וחודש שלם היו עוסקים בתורה.

ריבוי תורה יכול להיות גם בבבל, בשביל זה לא צריך את ארץ ישראל. בארץ ישראל, מלבד הקדושה הטבעית שלה, שכל יהודי שנמצא בה נמצא בארמונו של מלך, יש לנו גם חובה בתור אומה. החובה שלנו היא "ואעשך לגוי גדול" (בראשית יב ב), כמו שנזכר בזוהר על הפסוק "ומי כעמך ישראל גוי אחד בארץ" (דברי הימים א יז כא) - "כד אינון בארעא איקרון גוי אחד", בארץ ישראל אנו נקראים גוי אחד. השלמות שלנו וההופעה שלנו כאומה ולא כיחידים בודדים היא דווקא בארץ ישראל, לכן בארץ זו אנו צריכים לתת צורה לאומה. לחיים הציבוריים צריכה להיות צורה של תורה, צורה של עם קדוש, אי אפשר לתאר צורה זו בלי עניינה של הרבנות הראשית.

לדרכה של הרבנות הראשית לישראל

הרבנות הראשית היא זו הנותנת צורה של עם קדוש בארץ ישראל. התפקיד של הרבנות הראשית הוא לא לענות על שאלות הלכתיות, אלא לקבוע קווים ומסגרות שיגלו את הערך הקודש של הארץ הזאת והמדינה המתקיימת עליה.

מדינה בעלת צביון כזה יכולה להתקיים רק ע"י כך שבצמוד לממשלה יש מועצה, כינוס, של תלמידי חכמים העומדים בהנהגה הראשית של המדינה בכל ענייני התורה.

בענייני התורה הנוגעים לציבוריות של המדינה קיימים שלושה תחומים: ארץ ישראל, האומה והזמן - "מקדש ישראל והזמנים" (מתוך תפילה בימים טובים). בשלושת התחומים האלה, טמונים היסודות העיקריים של הרבנות.

ארץ ישראל - אנו נמצאים כאן בזכות התנ"ך, מתוקף תפקידה של הרבנות להכריז ולהודיע מהם גבולות הארץ. זה שייך לתרומות, מעשרות, לקט, שכחה, פאה, שביעית ויובל- כל המצוות התלויות בארץ קשורות עם גבולות הארץ. הרבנות היא של ארץ ישראל, לא של הדתיים או של אלה שבאים לשאול שאלות, זוהי אחריותה לברר ליושבי הארץ ויושבי תבל כולם את סדרי חיינו הציבוריים ע"פ התורה.

האומה - שמירת זהותו של עם ישראל. זה נוגע לגיורים, לנישואין ולכל החוקים שעוסקים בשמירת זהותו של עם ישראל. תפקידה של הרבנות, לתת את הצביון היהודי לאנשי הארץ הזאת. מדינת ישראל איננה ארץ של אזרחים בעלי אידאולוגיה

דמוקרטית בלבד, ישנם ערכים יסודיים השייכים לעצם קיומנו, הנוגעים לעצם הקביעה של זהותנו. מתוך שאנו אוהבים את העם שלנו ואכפת לנו ממנו, אנו מחפשים כל דרך להמנע ממאבק נגדו ומאווירת זלזול בו, אבל חייבים לעמוד על שלנו. לעמוד על כך שהתורה לא כפופה אלא מורה את הדרך. ובפרט הרבנות.

הזמן - ארץ ישראל היא היחידה בעולם שהשבת שלה היא היום של ריבוננו של עולם. בארץ הזאת מובן מאליו ששבת היא יום השבתון. זו צורה של עם קדוש. בחו"ל גם בערים היהודיות המלאות קהל מישראל, הרחובות לא נראים רחובות של יהודים. יש ליהודים חנויות ושווקים, אך הרחוב בכללותו של גויים. החוקים, המשרדים, הממשלה והרדיו, הכל של גויים.

לדמותם של הרבנים הראשיים

הרבנים הראשיים לא צריכים להיות גדולי התורה בעם ישראל, אך הם צריכים להיות גדולי תורה, אסור שהם יהיו אנשים בינוניים. אם הם צריכים להתייעץ זה בסדר, אבל תמיד הם צריכים להגיד את מה שהתורה אומרת, למסור את דבר ד' ולא לשתוק. מתוך כבוד ורצון לשמור על המדינה ועל אחדות העם, עליהם להגיד את הדברים בדרך של כבוד ולא של מאבק, פגיעה או זלזול. גם אלו המכונים חילוניים הם יהודים כמונו, אחים שלנו, יש להם זכויות בארץ ישראל ואנו צריכים למסור להם את התורה. יש לנו אחריות למסור את התורה הלאה. זהו עניין הפסח - "ולמען תספר באזני בןך ובן בןך את אשר התעללתי במצרים" (שמות יב), אנו מחוייבים להעביר את התורה לדור הבא, אסור לנו לשמור אותה בכיס הפרטי שלנו, מחובתנו לומר אותה בקול רם בלי פחד ובלי חששות, זה תפקידה של הרבנות. התפקיד שלנו, היהודים הפשוטים שאינם ברבנות, הוא לחזק את הרבנות ולשמור על כבודם של הרבנים הראשיים.

ובעזרת ד' בזכות כך נזכה שדבר ד' יישמע מתוכנו לעולם כולו בקרוב אמן כן יהי רצון.